

**ΠΑΝΤΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ
ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ**

**ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ**

**ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ**

**Γονιμότητα, εκπαίδευση και απασχόληση των γυναικών
στην Ελλάδα για τις γενιές 1955-59**

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Γεωργία Στημαδωράκη

Τριμελής εξεταστική επιτροπή:

Χ. Μπάγκαβος, Επίκουρος Καθηγητής, Επιβλέπων

Α. Μιχαλοπούλου, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια

Μ. Συμεωνάκη, Επίκουρος Καθηγήτρια

Αθήνα, Σεπτέμβριος 2010

Copyright © Στημαδωράκη Γεωργία, 2010.

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Οι απόψεις και τα συμπεράσματα που περιέχονται σε αυτό το έγγραφο εκφράζουν τον συγγραφέα και δεν πρέπει να ερμηνευθεί ότι αντιπροσωπεύουν τις επίσημες θέσεις του Παντείου Πανεπιστημίου Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.....	3
ΠΙΝΑΚΕΣ.....	5
ΓΡΑΦΗΜΑΤΑ.....	9
ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	10
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	11
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1.....	16
1.1 Η γονιμότητα στην Ελλάδα.....	16
1.2 Εκπαιδευτικό επίπεδο και γονιμότητα των γυναικών.....	17
1.3 Επιστημονικό πεδίο και γονιμότητα των γυναικών.....	18
1.4 Επάγγελμα και γονιμότητα των γυναικών.....	21
1.4.1 Το επάγγελμα που ακολουθεί μια γυναίκα και πως συνδέεται με τη γονιμότητα της.....	21
1.4.2 Παράγοντες που επηρεάζουν τη γυναικεία απασχόληση.....	24
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 Στατιστικά δεδομένα και επεξεργασία	31
2.1 Στατιστικά δεδομένα	31
2.2 Επεξεργασία των στοιχείων.....	33
2.3 Γενεαλογική γονιμότητα και τρόπος υπολογισμού της.....	33
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 Ανάλυση στοιχείων.....	38
3.1 Επίπεδο εκπαίδευσης.....	38
3.2 Επιστημονικό πεδίο.....	40
3.3 Επιστημονικό πεδίο σε συνάρτηση με το επάγγελμα.....	42

3.4 Σύγκριση επιστημονικών πεδίων με κοινό επάγγελμα.....	46
Συμπεράσματα.....	56
Βιβλιογραφία.....	59
Παραρτήματα.....	61
Abstract-keywords.....	72

ΠΙΝΑΚΕΣ

ΠΙΝΑΚΑΣ 1 Ιστορικό εργασίας των γυναικών	23
ΠΙΝΑΚΑΣ 2 903 αιγύπτειες παντρεμένες γυναίκες ηλικίας των 45 ή περισσότερο το 1980, ερωτώμενες για τον αριθμό των παιδιών που γέννησαν	36
ΠΙΝΑΚΑΣ 3.1 Μέσος αριθμός παιδιών για τις γυναίκες των γενεών 1955-59 σύμφωνα με το επιστημονικό πεδίο που έχουν ολοκληρώσει	42
ΠΙΝΑΚΑΣ 3.2 Μέσος αριθμός παιδιών των γυναικών (1955-59) που εργάζονται ως καθηγήτριες δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης	43
ΠΙΝΑΚΑΣ 3.3 Μέσος αριθμός παιδιών των γυναικών (1955-59) που εργάζονται ως δασκάλες	44
ΠΙΝΑΚΑΣ 3.4 Μέσος αριθμός παιδιών των γυναικών (1955-59) που εργάζονται ως νηπιαγωγοί	44
ΠΙΝΑΚΑΣ 3.5 Μέσος αριθμός παιδιών των γυναικών (1955-59) που εργάζονται ως υπάλληλοι λογιστηρίου και ασκούντες συναφή επαγγέλματα	45
ΠΙΝΑΚΑΣ 3.6 Σύγκριση επιπέδου γονιμότητας γυναικών για τις γενιές 1955-59 που έχουν σπουδάσει ψυχολογία και οικιακή οικονομία.....	46
ΠΙΝΑΚΑΣ 3.7 Σύγκριση επιπέδου γονιμότητας γυναικών για τις γενιές 1955-59 που έχουν σπουδάσει ψυχολογία και οικιακή οικονομία και επαγγέλλονται καθηγήτριες δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης	47
ΠΙΝΑΚΑΣ 3.8 Σύγκριση επιπέδου γονιμότητας γυναικών για τις γενιές 1955-59 που έχουν σπουδάσει φιλολογία και οικιακή οικονομία	48
ΠΙΝΑΚΑΣ 3.9 Σύγκριση επιπέδου γονιμότητας γυναικών για τις γενιές 1955-59 που έχουν σπουδάσει φιλολογία και οικιακή οικονομία και επαγγέλλονται καθηγήτριες δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης	49

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.10 Σύγκριση επιπέδου γονιμότητας γυναικών για τις γενιές 1955-59 που έχουν σπουδάσει διοίκηση επιχειρήσεων ΤΕΙ και οικιακή οικονομία	49
ΠΙΝΑΚΑΣ 3.11 Σύγκριση επιπέδου γονιμότητας γυναικών για τις γενιές 1955-59 που έχουν σπουδάσει διοίκηση επιχειρήσεων ΤΕΙ και οικιακή οικονομία και επαγγέλλονται καθηγήτριες δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης	50
ΠΙΝΑΚΑΣ 3.12 Σύγκριση επιπέδου γονιμότητας γυναικών για τις γενιές 1955-59 που έχουν σπουδάσει φιλολογία και ψυχολογία.....	51
ΠΙΝΑΚΑΣ 3.13 Σύγκριση επιπέδου γονιμότητας γυναικών για τις γενιές 1955-59 που έχουν σπουδάσει φιλολογία και ψυχολογία και επαγγέλλονται καθηγήτριες δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης	51
ΠΙΝΑΚΑΣ 3.14 Σύγκριση επιπέδου γονιμότητας γυναικών για τις γενιές 1955-59 που έχουν σπουδάσει οικιακή οικονομία και βρεφονηπιοκομία.....	52
ΠΙΝΑΚΑΣ 3.15 Σύγκριση επιπέδου γονιμότητας γυναικών για τις γενιές 1955-59 που έχουν σπουδάσει οικιακή οικονομία και βρεφονηπιοκομία και επαγγέλλονται καθηγήτριες δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης	52
ΠΙΝΑΚΑΣ 3.16 Σύγκριση επιπέδου γονιμότητας γυναικών για τις γενιές 1955-59 που έχουν σπουδάσει διοίκηση επιχειρήσεων ΑΕΙ και διοίκηση επιχειρήσεων ΤΕΙ	53
ΠΙΝΑΚΑΣ 3.17 Σύγκριση επιπέδου γονιμότητας γυναικών για τις γενιές 1955-59 που έχουν σπουδάσει διοίκηση επιχειρήσεων ΑΕΙ και διοίκηση επιχειρήσεων ΤΕΙ και επαγγέλλονται καθηγήτριες δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης	54
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.1 Γυναίκες γενιάς 1955-59 σύμφωνα με το επιστημονικό τους πεδίο ...	61
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.2 Μέσος αριθμός παιδιών και επιστημονικό πεδίο.....	61
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.3 Οι απόλυτοι αριθμοί των γυναικών γενεών 1955-1959 με επίπεδο εκπαίδευσης ΑΕΙ στα τμήματα οικιακής οικονομίας, ψυχολογίας, φιλολογίας και διοίκησης επιχειρήσεων ΑΕΙ	62

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.4 Οι απόλυτοι αριθμοί των γυναικών γενεών 1955-1959 με επίπεδο εκπαίδευσης ΤΕΙ στα τμήματα βρεφονηπιοκομίας, μαιευτικής, ιατρικών επαγγελμάτων και διοίκησης επιχειρήσεων ΤΕΙ.....	62
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.5 Ποσοστό γυναικών γενεών 1955-59 χωρίς παιδιά σύμφωνα με το επιστημονικό πεδίο που έχουν σπουδάσει	63
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.6 Μέσος αριθμός παιδιών για τις γυναίκες των γενεών 1955-59 του τμήματος οικιακής οικονομίας	63
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.7 Μέσος αριθμός παιδιών για τις γυναίκες των γενεών 1955-59 του τμήματος ψυχολογίας	64
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.8 Μέσος αριθμός παιδιών για τις γυναίκες των γενεών 1955-59 του τμήματος φιλολογίας	64
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.9 Μέσος αριθμός παιδιών για τις γυναίκες των γενεών 1955-59 του τμήματος διοίκησης επιχειρήσεων ΑΕΙ	65
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.10 Μέσος αριθμός παιδιών για τις γυναίκες των γενεών 1955-59 του τμήματος βρεφονηπιοκομίας	65
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.11 Μέσος αριθμός παιδιών για τις γυναίκες των γενεών 1955-59 του τμήματος μαιευτικής	66
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.12 Μέσος αριθμός παιδιών για τις γυναίκες των γενεών 1955-59 του τμήματος ιατρικών επαγγελμάτων	66
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.13 Μέσος αριθμός παιδιών για τις γυναίκες των γενεών 1955-59 του τμήματος διοίκησης επιχειρήσεων ΤΕΙ	67
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.14 Γυναίκες που έχουν τελειώσει το τμήμα της ψυχολογίας και εργάζονται ως καθηγήτριες δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης	67
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.15 Γυναίκες που έχουν τελειώσει το τμήμα της οικιακής οικονομίας και εργάζονται ως καθηγήτριες δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης	68
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.16 Γυναίκες που έχουν τελειώσει το τμήμα της φιλολογίας και εργάζονται ως καθηγήτριες δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης	68

Πίνακας 4.17 Γυναίκες που έχουν τελειώσει το τμήμα της διοίκησης επιχειρήσεων ΤΕΙ και εργάζονται ως καθηγήτριες δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης	69
Πίνακας 4.18 Γυναίκες που έχουν τελειώσει το τμήμα της φιλολογίας και εργάζονται ως δασκάλες	69
Πίνακας 4.19 Γυναίκες που έχουν τελειώσει το τμήμα της ψυχολογίας και εργάζονται ως δασκάλες	69
Πίνακας 4.20 Γυναίκες που έχουν τελειώσει το τμήμα της οικιακής οικονομίας και εργάζονται ως νηπιαγωγοί	70
Πίνακας 4.21 Γυναίκες που έχουν τελειώσει το τμήμα της βρεφονηπιοκομίας και εργάζονται ως νηπιαγωγοί	70
Πίνακας 4.22 Γυναίκες που έχουν τελειώσει το τμήμα της διοίκησης επιχειρήσεων ΑΕΙ και εργάζονται ως υπάλληλοι λογιστηρίου και ασκούντες συναφή επαγγέλματα	71
Πίνακας 4.23 Γυναίκες που έχουν τελειώσει το τμήμα της διοίκησης επιχειρήσεων ΤΕΙ και εργάζονται ως υπάλληλοι λογιστηρίου και ασκούντες συναφή επαγγέλματα	71

ΓΡΑΦΗΜΑΤΑ

ΓΡΑΦΗΜΑ 1 Γυναίκες γενιάς 1955-59 σύμφωνα με το επιστημονικό τους πεδίο	31
ΓΡΑΦΗΜΑ 2 Μέσος αριθμός παιδιών για τις γυναίκες γενεών 1955-59	37
ΓΡΑΦΗΜΑ 3.1 Ποσοστά γυναικών χωρίς παιδιά για γενιές (1955-1959) με διαφορετικό επίπεδο εκπαίδευσης	38
ΓΡΑΦΗΜΑ 3.2 Ποσοστό γυναικών γενεών 1955-59 χωρίς παιδιά σύμφωνα με το επιστημονικό πεδίο που έχουν σπουδάσει	40
ΓΡΑΦΗΜΑ 3.3 Μέσος αριθμός παιδιών για τις γυναίκες χωρίς παιδιά γενιών 1955-59 σύμφωνα με το επιστημονικό πεδίο που έχουν ολοκληρώσει	41

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Βασικοί στόχοι της εργασίας ήταν να ερευνηθούν οι σχέσεις μεταξύ γονιμότητας, εκπαίδευσης και απασχόλησης στην Ελλάδα και να εντοπιστούν κυρίως οι διαφορές μεταξύ των επιπέδων γονιμότητας με βάση την εκπαίδευση και την απασχόληση των γυναικών. Επιπλέον να εντοπιστούν πώς επηρεάζεται η γονιμότητα των γυναικών από την εκπαίδευση, το μορφωτικό επίπεδο και την απασχόληση. Σημαντικός στόχος της έρευνας ήταν να ερευνηθεί η γονιμότητα των γυναικών (ποσοστό γυναικών χωρίς παιδιά, μέσος αριθμός παιδιών) για τις γενιές 1955-59 με διαφορετικά επίπεδα εκπαίδευσης, με διαφορετικό είδος εκπαίδευσης (educational field), καθώς και επίπεδο εκπαίδευσης κατά το επάγγελμά τους.

Στην παρούσα εργασία τα στατιστικά στοιχεία που χρησιμοποιήθηκαν είναι από την απογραφή του 2001. Συγκεκριμένα, τα στοιχεία που χρησιμοποιήθηκαν από την απογραφή είναι το ποσοστό των γυναικών χωρίς παιδιά για τις γενιές 1955-59 με διαφορετικό είδος εκπαίδευσης και με διαφορετικό επίπεδο εκπαίδευσης. Επίσης, έγινε αναφορά σε είδος και επίπεδο εκπαίδευσης και κατά επάγγελμα. Για την εύρεση της γονιμότητας χρησιμοποιήθηκαν ο μέσος αριθμός παιδιών. Τα στοιχεία θα επεξεργαστούν με το στατιστικό πακέτο SPSS.

Η γονιμότητα των γυναικών μελετήθηκε επιπλέον με τη βοήθεια της γενεαλογικής γονιμότητας. Η γονιμότητα μελετήθηκε σύμφωνα με το είδος της εκπαίδευσης που έχει λάβει κάθε γυναίκα και το επάγγελμα που ακολούθησε. Με τη γενεαλογική γονιμότητα μπορούμε να μελετήσουμε και πόσα παιδιά έφερε στον κόσμο η κάθε γυναίκα.

Ο αριθμός των παιδιών φαίνεται να συνδέεται αρνητικά με την απασχόληση. Ακόμη και τα σχέδια των γυναικών για μελλοντική απασχόληση φαίνεται ότι ασκούν αρνητική επίδραση στη γονιμότητα. Η χαμηλότερη γονιμότητα παρατηρείται στις γυναίκες με ανώτερη εκπαίδευση, με συζύγους σε χαμηλή εισοδηματική κλίμακα και με υψηλό λόγο εισοδημάτων. Κατά συνέπεια, η εκπαίδευση δεν μπορεί να αντιμετωπισθεί μόνο ως οικονομικός ή ανθρώπινος-κύριος δείκτης, αλλά ο αντίκτυπός του στη γονιμότητα πρέπει να αναλυθεί μέσα σε ένα θεσμικό πλαίσιο που εξετάζει τη σχέση μεταξύ της εκπαίδευσης, της αγοράς εργασίας, του κράτους, και της οικογένειας.

Λέξεις-κλειδιά: εκπαίδευση, γονιμότητα, επάγγελμα, γενεαλογική γονιμότητα, γυναίκες, παιδιά, γενιά.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η γονιμότητα στην Ελλάδα στις μετά το 1925 γενεές συρρικνώνεται προοδευτικά. Αν και οι ρυθμοί μεταβολής σε όλες τις υπό εξέταση γενεές είναι σταθερά αρνητικοί, διαπιστώνεται σαφώς τάση επιτάχυνσης της πτώσης στις μετά το 1950 γενεές. Η συρρίκνωση της έντασης της αναπαραγωγής στην πρώτη δέσμη γενεών (γυναίκες που γεννήθηκαν ανάμεσα στο 1925 και το 1950) οφείλεται βασικά στην ταχεία πτώση των ποσοστών γονιμότητας στις «μεγάλες» ηλικίες (>35 ετών), και κατ' επέκταση στη συρρίκνωση των πολύτεκνων οικογενειών. Στις μετά το 1950 γενεές η πτώση της έντασης οφείλεται σχεδόν αποκλειστικά στη συρρίκνωση των ποσοστών γονιμότητα στις πλέον γόνιμες ηλικιακές ομάδες (γυναίκες 20-30 ετών)¹.

Η γονιμότητα σταθεροποιημένη σε επίπεδα άνω του 2,1 παιδιά ανά γυναίκα (2,4-2,2) στην πρώτη μεταπολεμική περίοδο (μέχρι τα τέλη του 1970), καταρρέει στην επόμενη δεκαετία για να σταθεροποιηθεί εν συνεχεία σε ιδιαίτερα χαμηλά επίπεδα (1,3-1,4 παιδιά ανά γυναίκα). Η κατάρρευση οφείλεται κυρίως στην ταχύτατη συρρίκνωση των ποσοστών στις ηλικίες 15-30 ετών².

Η χώρα μας δε γνώρισε το baby -boom (την έκρηξη δηλαδή των γεννήσεων στην πρώτη μεταπολεμική εικοσαετία), διαφοροποιούμενη ως προς αυτό σαφώς των λοιπών ανεπτυγμένων περιοχών του πλανήτη μας. Στις χώρες αυτές η μακρά πορεία της πτώσης της διαγενεακής γονιμότητας ανακόπτεται στις γενεές 1925-1940, για να συνεχισθεί απρόσκοπτα στις νεότερες γενεές. Η «ιδιαιτερότητα» όμως αυτή της Ελλάδας χαρακτηρίζει όλες τις χωρικές της συνιστώσες ή μόνον μέρος αυτών. Με βάση τα μέχρι τώρα δεδομένα δεν ήταν δυνατόν να δοθεί σαφής απάντηση στο ερώτημα, στο βαθμό που η χωρική προσέγγιση δεν ήταν εφικτή.

Η πρώτη σημαντική μείωση της γονιμότητας στην Ελλάδα παρατηρείται στο τέλος του 19^{ου} αιώνα. Η συλλογή των στοιχείων της φυσικής κίνησης του πληθυσμού άρχισε με πιο συστηματικό τρόπο από το 1956.

¹ Σιάμπος και Βαλαώρας, *Δημογραφική εξέλιξις της νεωτέρας Ελλάδος 1821-1985*, Αθήνα 1971, σελ. 18-25.

² Στο ίδιο, σελ. 27.

Η μείωση της γονιμότητας δεν αποτελεί μια πρόσφατη εξέλιξη για τον πληθυσμό της Ελλάδας. Τις δύο τελευταίες δεκαετίες το νέο στοιχείο που παρουσιάζεται είναι η ταυτόχρονη συρρίκνωση ή/και καθυστέρηση του χρονοδιαγράμματος της γονιμότητας για διαφορετικές γενιές, γεγονός που οδήγησε στα ιδιαίτερα χαμηλά επίπεδα των ετησίων δεικτών γονιμότητας και σε συνεχή μείωση του αριθμού των γεννήσεων. Ο αριθμός των γεννήσεων κατά την περίοδο 1950-1980 κυμαινόταν ετησίως σε 140 έως 160 χιλιάδες και τις δύο τελευταίες δεκαετίες οι γεννήσεις παρουσίασαν συνεχή μείωση από 150 σε 100 περίπου χιλιάδες³. Η απασχόληση είναι ένας από τους σημαντικούς παράγοντες που διαμορφώνουν τη γονιμότητα.

Η απασχόληση αποτελεί σήμερα κεντρικό ζήτημα των ευρωπαϊκών κοινωνιών. Η διάρρηξη των οικογενειακών δεσμών γεμίζει με ανασφάλεια τους νέους για το εργασιακό τους περιβάλλον. Οι νέοι βρίσκουν σήμερα δύσκολα εργασία, πιο δύσκολα μια σταθερή εργασία και ακόμη δυσκολότερα προχωράνε σε ένα επόμενο βήμα στις προσωπικές τους σχέσεις, οικογένεια και απόκτηση παιδιών. Η πρώτη σημαντική μείωση της γονιμότητας παρατηρείται στο τέλος του 19^{ου} αιώνα, αλλά η μείωση της θνησιμότητας προηγήθηκε κατά μερικές δεκαετίες⁴.

Κατά τη μεταπολεμική περίοδο η γεννητικότητα στην Ελλάδα μειώνεται συνεχώς. Στις αρχές της δεκαετίας του 1950 αντιστοιχούν 20 γεννήσεις σε 1.000 κατοίκους, το 1980 ο αριθμός αυτός έχει μειωθεί στο 15 και το 1986 στο 11. Η θνησιμότητα παρέμεινε κατά την ίδια περίοδο σε σχετικά σταθερά επίπεδα (7-9%). Ο πληθυσμός από 10.256,282 το 1991 αυξήθηκε σε 11.192,849 το 2007⁵. Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας 1995-2004 η φυσική αύξηση του πληθυσμού ήταν αρνητική για τα περισσότερα έτη. Όμως τα έτη 2005, 2006 και 2007 είχαμε υπεροχή των γεννήσεων έναντι των θανάτων κατά 2.454, 6.566 και 2.031 άτομα, αντίστοιχα. Οι γυναίκες συχνά αντιμετωπίζουν πρόβλημα στο συνδυασμό της επαγγελματικής τους σταδιοδρομίας με τις καθημερινές

³ Χ. Μπάγκαβος- Α. Μουσιδής, *Το νέο δημογραφικό τοπίο του 21^{ου} αιώνα*, ΚΕΚΜΟΚΟΠ, Αθήνα 2004,σελ. 135.

⁴ Σιάμπος και Βαλαώρας, *Δημογραφική εξέλιξις της νεωτέρας Ελλάδος 1821-1985*, Αθήνα 1971 σελ.38-41.

⁵ Ε.Σ.Υ.Ε., www.statistics.gr,(πρόσβαση στις 10/05/2010).

οικιακές υποχρεώσεις. Παρόλα αυτά οι γυναίκες αποτελούν το ήμισυ του παραγωγικού πληθυσμού (15-64 ετών) της χώρας μας.

Βασικοί στόχοι της εργασίας είναι να ερευνηθούν οι σχέσεις μεταξύ γονιμότητας, εκπαίδευσης και απασχόλησης στην Ελλάδα και να εντοπίσουμε κυρίως τις διαφορές μεταξύ των επιπέδων γονιμότητας με βάση την εκπαίδευση και την απασχόληση των γυναικών. Πώς επηρεάζεται η γονιμότητα των γυναικών από την εκπαίδευση, το μορφωτικό επίπεδο και την απασχόληση τους. Σημαντικός στόχος της εργασίας είναι να ερευνηθεί η γονιμότητα των γυναικών (ποσοστό γυναικών χωρίς παιδιά, μέσος αριθμός παιδιών) για τις γενιές 1955-59 με διαφορετικά επίπεδα εκπαίδευσης, με διαφορετικό επιστημονικό πεδίο (educational field), καθώς και επίπεδο εκπαίδευσης κατά το επάγγελμα τους. Θα ακολουθήσει σύγκριση μεταξύ 1955-1959 αναφορικά με τη γονιμότητα, την απασχόληση και την εκπαίδευση.

Στην παρούσα εργασία τα στατιστικά στοιχεία που θα χρησιμοποιηθούν είναι από την απογραφή του 2001. Συγκεκριμένα, τα στοιχεία που θα χρησιμοποιηθούν από την απογραφή είναι το ποσοστό των γυναικών χωρίς παιδιά για τις γενιές 1955-59 με διαφορετικό είδος εκπαίδευσης και με διαφορετικό επίπεδο εκπαίδευσης. Επίσης, θα γίνει αναφορά σε είδος και επίπεδο εκπαίδευσης και κατά επάγγελμα. Για την εύρεση της γονιμότητας θα χρησιμοποιηθεί ο μέσος αριθμός παιδιών. Τα στοιχεία θα επεξεργαστούν με το στατιστικό πακέτο SPSS και το πρόγραμμα επεξεργασίας λογιστικών φύλλων Excel.

Εξετάζοντας τους παράγοντες που επιδρούν στη γυναικεία απασχόληση προκύπτει ότι η συμμετοχή των γυναικών στο εργατικό δυναμικό συσχετίζεται έντονα με τα γεγονότα του κύκλου ζωής αλλά και ότι η απόφαση για το αν θα συνεχίσει ή θα σταματήσει να εργάζεται η γυναίκα μετά το γάμο ή τη γέννηση του πρώτου παιδιού είναι σημαντική για τη μετέπειτα οικονομικής της δραστηριότητα. Ο αριθμός των παιδιών φαίνεται να συνδέεται αρνητικά με την απασχόληση. Ακόμη και τα σχέδια των γυναικών για μελλοντική απασχόληση φαίνεται ότι ασκούν αρνητική επίδραση στη γονιμότητα. Η χαμηλότερη γονιμότητα παρατηρείται στις γυναίκες με ανώτερη

εκπαίδευση, με συζύγους σε χαμηλή εισοδηματική κλίμακα και με υψηλό λόγο εισοδημάτων.

Κατά συνέπεια, η εκπαίδευση δεν μπορεί να αντιμετωπισθεί μόνο ως οικονομικός ή ανθρώπινος-κύριος δείκτης, αλλά ο αντίκτυπός του στη γονιμότητα πρέπει να αναλυθεί μέσα σε ένα θεσμικό πλαίσιο που εξετάζει τη σχέση μεταξύ της εκπαίδευσης, της αγοράς εργασίας, του κράτους, και της οικογένειας.

Η απόφαση των γυναικών για εργασία είναι το αποτέλεσμα μιας πολύπλοκης διαδικασίας που εξαρτάται από πολλούς παράγοντες και είναι συνδεδεμένη με τα γεγονότα του κύκλου της οικογενειακής ζωής των γυναικών. Στην Ελλάδα, όσες γυναίκες διακόπτουν την εργασία τους εξαιτίας του γάμου ή της ανατροφής των παιδιών, συνήθως δεν επανεντάσσονται ποτέ στο εργατικό δυναμικό⁶. Το υψηλό ευκαιριακό κόστος, το υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης, οι προοδευτικές αντιλήψεις των γυναικών για τους ρόλους των δύο φύλων και η φιλελεύθερη στάση του συζύγου σε σχέση με την εργασία της γυναίκας συνδέονται θετικά με την απασχόληση των γυναικών. Αντίθετα, ο αριθμός των παιδιών και το εισόδημα του νοικοκυριού επιδρούν αρνητικά στην απασχόληση της γυναίκας. Γενικά, διαπιστώθηκε ότι η απασχόληση επιδρά αρνητικά στη γονιμότητα των γυναικών, ενώ η γονιμότητα δεν επηρεάζει σημαντικά την απασχόληση.

Τελικά, οι γυναίκες διαπραγματεύονται μόνες τους τις συγκρούσεις ανάμεσα στους ανταγωνιστικούς ρόλους που αναλαμβάνουν στο πλαίσιο της οικογένειας και της εργασίας. Οι αντιφάσεις μπορεί να μην λύνονται, αλλά οι θετικές και αρνητικές πλευρές αυτής της κατάστασης λειτουργούν συμπληρωματικά για τη γυναίκα, κάνοντας τη ζωή της πιο ενδιαφέρουσα και βέβαια πιο κουραστική.

Ο όρος «γονιμότητα» όπως χρησιμοποιείται εδώ αναφέρεται σχεδόν αποκλειστικά στο συνολικό αριθμό γεννήσεων ζώντων από μια γυναίκα μέχρι την εποχή της έρευνας. Ο όρος απασχόληση αναφέρεται στην εργασία κατά την εποχή της έρευνας, καθώς και

⁶ Χάρις Συμεωνίδου, *Κοινωνικο-οικονομικοί προσδιοριστικοί παράγοντες της γονιμότητας στην Ελλάδα*, τόμος Α', ανάλυση για την περιοχή της πρωτεύουσας, ΕΚΚΕ, Αθήνα 1992.

στην απασχόληση σε άλλα στάδια αν και κυρίως δίνεται έμφαση στην απασχόληση μετά το γάμο.

Η εργασία αποτελείται από τρία κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο γίνονται θεωρητικές αναφορές στο κατά πόσο επηρεάζεται η γονιμότητα από το εκπαιδευτικό επίπεδο, το επιστημονικό πεδίο που έχουν ολοκληρώσει και την απασχόληση, στους παράγοντες που επηρεάζουν τις μεταβλητές αυτές καθώς και στο κατά πόσο η απασχόληση επηρεάζει τη γονιμότητα. Στο δεύτερο κεφάλαιο γίνεται η συλλογή, η επεξεργασία, και η ανάλυση των στοιχείων που έχουν προκύψει από την επεξεργασία των αρχείων της Απογραφής του 2001. Μελετάται το αν επηρεάζεται η γονιμότητα από το επίπεδο της εκπαίδευσης, το επιστημονικό πεδίο καθώς και το επάγγελμα που ακολούθησαν οι γυναίκες μετά το πέρας των σπουδών τους. Τέλος στο τρίτο κεφάλαιο γίνεται ακριβής ανάλυση των στοιχείων της Απογραφής του 2001 που έχουμε επεξεργαστεί: το επίπεδο εκπαίδευσης, το επιστημονικό πεδίο, το επιστημονικό πεδίο σε συνάρτηση με το επάγγελμα και γίνεται σύγκριση των επιστημονικών πεδίων με κοινό επάγγελμα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

1.1 Η γονιμότητα στην Ελλάδα

Στην Ελλάδα, η σχετικά έντονη οικονομική ανάπτυξη που σημειώθηκε μετά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, δε συνοδεύτηκε από ανάλογη σημαντική ανάπτυξη του κράτους πρόνοιας, παρόμοια με αυτή που παρατηρήθηκε σε όλες σχεδόν τις δυτικές κοινωνίες. Το κράτος πρόνοιας παραμένει ισχνό και ελλειμματικό. Ο υποστηρικτικός ρόλος της οικογένειας αντισταθμίζει, σε ένα βαθμό, την ανικανότητα του κράτους να καλύψει κοινωνικές ανάγκες και ο ρόλος των γυναικών είναι σημαντικότερος για τη φροντίδα των νεότερων και γηραιότερων μελών της. Επομένως, δεν αποτελεί έκπληξη η μειωμένη συμμετοχή των γυναικών στο εργατικό δυναμικό και τα χαμηλά ποσοστά γονιμότητας⁷.

Παρά το γεγονός ότι η οικογένεια στην Ελλάδα, εξακολουθεί να αξιολογείται ως πολύ σημαντικός θεσμός, (χαμηλά ποσοστά διαζυγίων, χαμηλά ποσοστά συμβιώσεων, μικρός αριθμός παιδιών εκτός γάμου και θετικές απόψεις των ερωτώμενων για την οικογένεια), τα ζευγάρια τείνουν να αποκτούν μικρότερο αριθμό παιδιών από αυτόν που επιθυμούν λόγω σοβαρών κοινωνικο-οικονομικών δυσχερειών. Ωστόσο, το γεγονός ότι ο γάμος εξακολουθεί να είναι ισχυρός θεσμός στην Ελλάδα, δεν πρέπει απαραίτητα να ερμηνευθεί με βάση τις πιο παραδοσιακές οικογενειακές αξίες ή προσανατολισμούς της κοινωνίας σε σχέση με τις υπόλοιπες Ευρωπαϊκές χώρες. Η ασθενής θέση των γυναικών στην αγορά εργασίας και το γεγονός ότι επιβαρύνονται στο να υποκαθιστούν, σε μεγάλο βαθμό, το κράτος πρόνοιας, τις οδηγεί στο να μην αποφασίζουν το διαζύγιο και να συντηρούν συχνά αποτυχημένους γάμους. Η συμβίωση

⁷ Συμεωνίδου, Χ. (2006). *Οικογένεια και Γονιμότητα στην Ελλάδα. Ανάλυση κατά Γενεές*. Αθήνα: Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα.

λειτουργεί μόνο ως μια προγαμιαία δοκιμή αφού δεν εντάσσεται σε κάποιο νομικό πλαίσιο. Ωστόσο, οι νεότερες γενεές συμβιώνουν περισσότερο και παντρεύονται λιγότερο. Αν οι οικογενειακοί δεσμοί, μακροπρόθεσμα, εξασθενίσουν οι συνέπειες που θα προκύψουν για ολόκληρη την κοινωνία θα είναι εξαιρετικά σοβαρές. Πολλά εξαρτημένα άτομα που τώρα προστατεύονται από την οικογένεια, των ίδιων των γυναικών συμπεριλαμβανομένων, θα βρεθούν πιθανά σε καταστάσεις φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού. Επομένως, είναι σημαντικό αυτές οι κοινωνικές αλλαγές και πιθανότητες να τεθούν σοβαρά υπόψη όταν ανιχνεύονται νέες κοινωνικές πολιτικές και εισάγεται νέα νομοθεσία σχετικά με τη σύσταση ή τη διάλυση σχέσεων, αλλά και σχετικά με τα εξαρτημένα μέλη της οικογένειας. Όσον αφορά τη μείωση της γονιμότητας, μέτρα για τη συμφιλίωση της εργασιακής και οικογενειακής ζωής και διάφορα κοινωνικο-οικονομικά μέτρα που υποστηρίζουν την οικογένεια θα μπορούσαν να συμβάλλουν στο να αποκτήσουν τα ζευγάρια τον επιθυμητό αριθμό παιδιών.

1.2 Εκπαιδευτικό επίπεδο και γονιμότητα των γυναικών

Η εργασία αυτή αφορά στη σύνδεση μεταξύ μορφωτικού επιπέδου και γονιμότητας των γυναικών. Υπάρχει μεγάλο ενδιαφέρον για το θέμα αυτό στις ακαδημαϊκές συζητήσεις τα τελευταία χρόνια. Μία από τις πιο κοινές αντιλήψεις για την επίδραση του μορφωτικού επιπέδου σε αναπαραγωγική ηλικία είναι ότι το υψηλότερο επίπεδο εκπαίδευσης οδηγεί στη μείωση της γονιμότητας. Βασική αντίληψη είναι ότι οι απόφοιτες από τα ΑΕΙ παρουσιάζουν χαμηλότερα ποσοστά γονιμότητας από αυτές που έχουν τελειώσει ΤΕΙ. Το ποσοστό των γυναικών που συμμετέχουν και ολοκληρώνουν ανώτατες και ανώτερες σπουδές αυξάνει και το επίπεδο της γονιμότητας συνεχώς μειώνεται.

Οι οικονομολόγοι υποστηρίζουν ότι οι μητέρες που βρίσκονται σε αναπαραγωγική ηλικία έχουν τα υψηλότερα ποσοστά στην υψηλότερη εκπαίδευση για το κόστος ευκαιρίας (επειδή παίρνουν χαμηλότερες αμοιβές για τις επενδύσεις τους σε εκπαίδευση) και υψηλότερα άμεσα κόστη στα παιδιά (διότι οι πιο μορφωμένοι γονείς επενδύουν περισσότερο από άλλους σε κάθε παιδί) αυτό θα οδηγήσει σε μείωση της

γονιμότητας⁸. Υπάρχει επίσης ο ισχυρισμός ότι η υψηλότερη εκπαίδευση μειώνει την οικονομική εξάρτηση μιας γυναίκας από έναν εργαζόμενο⁹. Αυτό θα αυξήσει το μερίδιο των ανύπανδρων γυναικών μεταξύ των υψηλής εξειδίκευσης σε κάθε στάδιο της ζωής τους, η οποία με τη σειρά του θα οδηγήσει σε υψηλότερο ποσοστό ατεκνίας στις γυναίκες με υψηλή μόρφωση όταν η οικογενειακή κατάσταση αγνοηθεί κατά την εμπειρική ανάλυση.

Εστιάζοντας σε θέματα πολιτιστικού ενδιαφέροντος υπάρχουν συχνά διαφορές μεταξύ της γονιμότητας γυναικών στις διάφορες εκπαιδευτικές βαθμίδες. Παρατηρείται ως συνέπεια ενός ευρύτερου φάσματος των πιθανών τρόπων ζωής, η εκπαιδευτική τους επίτευξη συνεχώς βελτιώνεται. Με την επιθυμία των γυναικών για παιδιά υπολογίζεται ότι θα καταγραφούν απώλειες στο μεγάλο φάσμα των επιλογών τους. Αντίστοιχα πολλές είναι αυτές που είτε καθυστερούν να κάνουν παιδιά, είτε δεν κάνουν καθόλου λόγω των απαιτήσεων που έχει η εκπαίδευση.

Τέλος, ένα υψηλότερο ποσοστό μεταξύ των γυναικών που είναι πολύ μορφωμένες χωρίς παιδιά είναι εν μέρει αυτές που παρέμειναν μεγάλο χρονικό διάστημα στην εκπαίδευση. Εμπειρικές μελέτες τακτικά διαπιστώνουν ότι όταν βρίσκονται σε αναπαραγωγική ηλικία τα ποσοστά είναι χαμηλότερα κατά τις περιόδους εγγραφής στον τομέα της εκπαίδευσης, ανεξάρτητα από το όποιο επίπεδο της εκπαίδευσης μια γυναίκα έχει ήδη επιτύχει¹⁰. Η παρατεταμένη εκπαίδευση μπορεί συνεπώς να οδηγήσει σε αναβολή της τεκνοποίησης μέχρι μια ηλικία όταν οι βιολογικοί παράγοντες μπορούν να καταστήσουν πιο δύσκολο να γίνει αντιληπτό.

1.3 Επιστημονικό πεδίο και γονιμότητα των γυναικών

⁸ Becker, Gary S. (1960). *An economic analysis of fertility*, Princeton University Press, Princeton, 209-240.

⁹ Oppenheimer, Valerie Kincade (1994), *Women's rising employment and future of the family in industrial societies*. Population and development review 20 (2), 293-342.

¹⁰ Jan M. Hoem, Gerda Neyer, Gunnar Andersson, Education and childlessness, *The relationship between educational field, educational level and childlessness among Swedish women born in 1955-59*, Rostock 2006.

Η χαμηλή γονιμότητα έχει γίνει διαθρωτικό χαρακτηριστικό της δημογραφίας στην Ελλάδα. Το ποσοστό των γυναικών που συμμετέχουν στην τριτοβάθμια εκπαίδευση έχει αυξηθεί τα τελευταία χρόνια. Η σχέση του μορφωτικού επιπέδου και της γονιμότητας είναι αρνητική κατά βάση.

Ανάλογα με το επιστημονικό πεδίο που μια γυναίκα ολοκληρώνει διαγράφεται μελλοντικά και η γονιμότητά της. Παίζει πολύ σημαντικό ρόλο για τη γονιμότητα των γυναικών το εκπαιδευτικό τμήμα που έχουν σπουδάσει και η αποκατάσταση τους επαγγελματικά στην αγορά εργασίας.

Η αναπαραγωγική συμπεριφορά και το μορφωτικό επίπεδο διαμορφώνεται μέσα από τη δομή και την ευελιξία του εκπαιδευτικού συστήματος¹¹. Επίσης, από τη διόρθωση του φύλου στον εκπαιδευτικό τομέα, όπως και τη σχέση μεταξύ της εκπαίδευσης και της αγοράς εργασίας μέσω της ασφάλειας της απασχόλησης, το περιεχόμενο της εργασίας και τις προοπτικές της απασχόλησης. Η γονιμότητα και το μορφωτικό επίπεδο επίσης διαμορφώνονται κάνοντας απόσβεση δεξιοτήτων και απόσβεση της κυριαρχίας των δύο φύλων στην εργασία. Τέλος διαμορφώνονται μέσα από κοινωνικά πρότυπα και προτιμήσεις που συνδέονται με την εκπαίδευση και την αναπαραγωγή.

Οι μέχρι σήμερα μελέτες, τόσο στον ευρωπαϊκό χώρο όσο και στον υπόλοιπο κόσμο, έχουν επισημάνει την ύπαρξη κάποιας σχέσης μεταξύ της εκπαίδευσης και ορισμένων παραγόντων οι οποίοι επιδρούν στη γονιμότητα. Οι σχέσεις αυτές μπορούν να είναι αρνητικές ή θετικές ή να ποικίλουν από χώρα σε χώρα όπως και από περιοχή σε περιοχή. Αναμφισβήτητα παρατηρείται μια άμεση σχέση μεταξύ εκπαίδευσης και γονιμότητας.

¹¹ Jan M. Hoem, Gerda Neyer, Gunnar Andersson, *Education and childlessness, The relationship between educational field, educational level and childlessness among Swedish women born in 1955-59*, Rostock 2006.

Σε ένα μεγάλο αριθμό μελετών συναντάμε αρνητική σχέση μεταξύ εκπαίδευσης και γονιμότητας¹². Γίνεται ωστόσο, συχνά διάκριση στα αποτελέσματα που αφορούν το συνολικό πληθυσμό και τις επιμέρους περιοχές μιας χώρας. Στις ΗΠΑ σε εθνικό επίπεδο εντοπίστηκε αρνητική σχέση μεταξύ γονιμότητας και εκπαίδευσης. Στη Λατινική Αμερική η σχέση ήταν, κατά περιοχές, άλλοτε αρνητική, και άλλοτε θετική¹³.

Ορισμένοι μελετητές τονίζουν ότι η σχέση μεταξύ γονιμότητας και εκπαίδευσης ποικίλλει ανάλογα με το επίπεδο της οικονομικής ανάπτυξης καθώς και το πολιτιστικό επίπεδο μιας χώρας¹⁴. Η κοινωνικοποίηση του ατόμου την περίοδο της εφηβείας επηρεάζει τη μελλοντική επιλογή του επαγγέλματός του καθώς και τις φιλοδοξίες του. Το χρονικό διάστημα της εφηβείας εμφανίζονται οι φιλοδοξίες που αφορούν την εκπαίδευση. Οι φιλοδοξίες αυτές έχουν, ιδιαίτερα όταν αρχίζουν να πραγματοποιούνται, έχουν αναμφίβολα επίδραση στις χρονικές και ποσοτικές προτιμήσεις των νέων όσον αφορά τη μελλοντική τους οικογένεια. Η αναβολή μιας πρώτης γέννησης επιδρά και στις ποσοτικές, δηλαδή στο πραγματικό μέγεθος της οικογένειας. Η αναβολή αυτή μπορεί να επιδράσει σε τέτοιο βαθμό, ώστε να δημιουργηθούν ενδιαφέροντα σε άλλους τομείς και να ανασταλεί οριστικά η απόφαση για απόκτηση παιδιών. Η πρώιμη μητρότητα οφείλεται σε έλλειψη άλλων κινήτρων και προκαλεί έξοδο από το σχολείο. Έτσι στις γυναίκες που υπάρχουν ή καλλιεργούν κίνητρα για περαιτέρω εκπαίδευση καθυστερεί η μητρότητα¹⁵.

Το εκπαιδευτικό επίπεδο επιδρά ακόμη και στη διαμόρφωση αξιών και αντιλήψεων που υποβοηθούν στην υιοθέτηση μη παραδοσιακών ρόλων. Διευρύνοντας η γυναίκα τους ορίζοντές της επηρεάζει τις προτιμήσεις της για μικρότερο αριθμό παιδιών και την προσανατολίζει προς εναλλακτικές πηγές ικανοποίησης¹⁶. Το εκπαιδευτικό επίπεδο

¹² Χάρις Συμεωνίδου, *Κοινωνικο-οικονομικοί προσδιοριστικοί παράγοντες της γονιμότητας στην Ελλάδα*, τόμος Α', Ανάλυση για την περιοχή της πρωτεύουσας, ΕΚΚΕ, Αθήνα 1992, σελ.87.

¹³ Στο ίδιο, σελ.87-88.

¹⁴ Στο ίδιο, σελ. 88.

¹⁵ Στο ίδιο, σελ. 90.

¹⁶ Στο ίδιο, σελ. 90.

επηρεάζει τη στάση των γυναικών για τους ρόλους των δύο φύλων, δίνοντας ώθηση προς τους μη παραδοσιακούς ρόλους και επιδρώντας έτσι έμμεσα στο μέγεθος της οικογένειάς τους.

Το προσωπικό εισόδημα της γυναίκας παίζει αρνητικό ρόλο στη γονιμότητά της. Η γυναίκα συνήθως έχει υψηλότερο μισθό έχει και πιο ελκυστικές εργασίες και έχει το ασυμβίβαστο μεταξύ τεκνοποίησης και επαγγελματικής απασχόλησης. Η απλή αύξηση στην αμοιβή της γυναίκας δεν οδηγεί σε μείωση της ζήτησης για παιδιά, γιατί ο τύπος της εργασίας που εξασκεί μια γυναίκα με χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης δεν είναι απαραίτητα ασυμβίβαστος με το μέγιστο και την ανατροφή των παιδιών. Η μείωση της γονιμότητας αναμένεται, ίσως, μόνο στην περίπτωση που οι γυναίκες απορροφώνται σε επαγγέλματα που είναι ασυμβίβαστα με τη γέννηση και την ανατροφή των παιδιών. Θεωρητικά τουλάχιστον, η αύξηση της αμοιβής και της παραγωγικότητας καθώς και η επιλογή επαγγέλματος εξαρτώνται τις περισσότερες φορές άμεσα από την εκπαίδευση της γυναίκας¹⁷.

1.4 Επάγγελμα και γονιμότητα των γυναικών

1.4.1 Το επάγγελμα που ακολουθεί μια γυναίκα και πως συνδέεται με τη γονιμότητα της

Η διάρρηξη των οικογενειακών δεσμών αποτελεί έναν από τους σημαντικούς παράγοντες για την ανασφάλεια των νέων στο εργασιακό περιβάλλον τους. Όταν εργάζονται σε μια δουλειά που δεν τους παρέχει τη σιγουριά που χρειάζονται, δύσκολα προχωράνε σε γάμο και δυσκολότερα στην απόκτηση απογόνων.

Είναι γεγονός ότι ο ρόλος της ελληνικής οικογένειας είναι ιδιαίτερα ενισχυμένος εξαιτίας του έντονα προστατευτικού χαρακτήρα της που συχνά υποκαθιστά σημαντικές πτυχές του ελλειμματικού κοινωνικού κράτους. Η ελληνική οικογένεια συμβάλει στον περιορισμό των συνεπειών της ανεργίας κυρίως στο ψυχολογικό πεδίο, εφ' όσον οι στοιχειώδεις προϋποθέσεις για την υλική επιβίωση εξασφαλίζονται από το οικογενειακό περιβάλλον. Πέραν του γεγονότος ότι ο προστατευτικός ρόλος της οικογένειας αμβλύνει το περιεχόμενο των συνεπειών της ανεργίας αποτελεί και το

¹⁷ Στο ίδιο, σελ.91.

βασικό δίαυλο για την αναζήτηση απασχόλησης. Τούτο προκύπτει και από πρόσφατες έρευνες σύμφωνα με τις οποίες το 73% των νέων ανέργων προστρέχουν στα οικογενειακά δίκτυα για την εξασφάλιση μιας θέσης εργασίας¹⁸.

Σήμερα ο θεσμός της οικογένειας και στην Ελλάδα βρίσκεται σε κρίση σε σχέση με το παρελθόν, μέσα σε ένα ευρύτερο πλαίσιο κρίσης αξιών, στοιχείο που, σε ένα βαθμό επηρεάζει αρνητικά τον παραδοσιακό προστατευτικό χαρακτήρα της¹⁹.

Η είσοδος των γυναικών στην αγορά εργασίας, μειώνει αισθητά το διαθέσιμο χρόνο για οικογενειακές διευθετήσεις, με αποτέλεσμα να αντιμετωπίζουν δυσκολίες στην εναρμόνιση των οικογενειακών και επαγγελματικών τους δραστηριοτήτων, ενώ συνυπάρχει με την ταχύτερη, συγκριτικά με τους άνδρες, άνοδο του μορφωτικού επιπέδου, την ολοένα και μεγαλύτερη ευαισθητοποίηση σε ζητήματα ισότητας, τον εκδημοκρατισμό του οικογενειακού δικαίου, τις δημογραφικές αλλαγές, την αλλαγή των καταναλωτικών προτύπων και συμπεριφοράς, τις πολιτικές αξίες όπως είναι η μικρότερη οικογένεια, η απόκτηση του μικρότερου παιδιού σε μεγαλύτερη ηλικία κλπ. Οι γυναίκες που κάνουν έναν πρώιμο γάμο έχουν 20% λιγότερες πιθανότητες να συνεχίσουν την εκπαίδευση σε σχέση με τις υπόλοιπες που δεν έχουν παντρευτεί. Όσο περισσότερο χρόνο μένουν ελεύθερες οι γυναίκες, τόσο αυξάνονται οι πιθανότητες συμμετοχής τους στην εκπαίδευση και τόσο πολλαπλασιάζονται τα οφέλη που αποκομίζουν από αυτήν και η εκπαιδευτική τους πρόοδος. Σε αυτήν την περίπτωση, η εκπαιδευτική τους πορεία δεν διαφέρει ιδιαίτερα από αυτήν των ανδρών²⁰.

Οι αλλαγές στη δομή της οικογένειας (μείωση των γεννήσεων, αύξηση των μονογονεϊκών οικογενειών, αύξηση του αριθμού των ηλικιωμένων κλπ.) και στην αγορά εργασίας (συρρίκνωση της φορολογικής βάσης λόγω των υψηλών ποσοστών ανεργίας, πρόωρων συνταξιοδοτήσεων κ.λπ.) ωθούν στην αναζήτηση «φιλικών προς την οικογένεια πρακτικών απασχόλησης» ως μέσο ώθησης στην αγορά εργασίας του γυναικείου εργατικού δυναμικού. Τα μέτρα που λαμβάνονται σε αυτή την κατεύθυνση,

¹⁸ ΙΝΕ ΓΣΕΕ_ΑΔΕΔΥ, *Η ανασφάλεια των νέων στην Ελλάδα*, Αθήνα, Τεύχος 22-23, Αθήνα 2002, σελ.15.

¹⁹ ΙΝΕ ΓΣΕΕ_ΑΔΕΔΥ, *Η ανασφάλεια των νέων στην Ελλάδα*, Αθήνα, Τεύχος 22-23, Αθήνα 2002, σελ.15-16.

²⁰ Rexroat, C. (1985). *Women's work expectations and labor- market experience in early and middle family life-cycle stages*, *Journal of Marriage and the Family*, vol. 47, p.p. 131-142.

από τα μέλη-κράτη της Ευρώπης, φέρουν στο επίκεντρο του προβληματισμού τη συζήτηση, η οποία διεξάγεται σε ευρωπαϊκό επίπεδο, για την ισορροπία μεταξύ του εργασιακού και οικογενειακού βίου -work life balance- του εργαζόμενου.²¹

ΠΙΝΑΚΑΣ 1 Ιστορικό εργασίας των γυναικών*

	N	%
Εργαζόταν συνέχεια πριν και μετά το γάμο	327	17,4
Δεν εργάστηκαν ποτέ πριν ή μετά το γάμο	389	20,7
Σταμάτησαν την εργασία πριν το γάμο και ουδέποτε ξανάρχισαν να εργάζονται	147	7,8
Σταμάτησαν την εργασία πριν το γάμο, αλλά εργάστηκαν και πάλι τουλάχιστον μια φορά	56	3,0
Σταμάτησαν την εργασία τους με τον γάμο και ουδέποτε ξανάρχισαν να εργάζονται	293	15,6
Σταμάτησαν την εργασία τους με τον γάμο αλλά εργάστηκαν και πάλι τουλάχιστον μια φορά	127	6,7
Σταμάτησαν την εργασία τους με την γέννηση του πρώτου παιδιού και ουδέποτε ξανάρχισαν να εργάζονται	175	9,3
Σταμάτησαν την εργασία τους με την γέννηση του πρώτου παιδιού, αλλά εργάστηκαν και πάλι τουλάχιστον μια φορά	95	5,0
Σταμάτησαν την εργασία τους σε κάποιο μεταγενέστερο στάδιο	143	7,6
Για πρώτη φορά εργάστηκαν μετά το γάμο	129	6,9
Σύνολο	1881	100,0

*Πηγή: Χάρις Συμεωνίδου, Απασχόληση και γονιμότητα των γυναικών στην περιοχή της πρωτεύουσας, Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, Αθήνα 1990, σελ.104.

Φαίνεται ότι περίπου το 21% των γυναικών δεν έχει εργαστεί ποτέ. Από αυτές που έχουν κάποτε εργαστεί (1492 γυναίκες), ποσοστό υψηλότερο από 60% είτε εργαζόταν χωρίς διακοπή, πριν και μετά τον γάμο, είτε σταμάτησαν την εργασία τους κάποια στιγμή και δεν τη συνέχισαν ποτέ. Το ποσοστό των γυναικών που τουλάχιστον μια φορά ξανάρχισαν να εργάζονται, είναι μόνο 19%. Επίσης υπάρχει ένα αρκετά υψηλό ποσοστό γυναικών 18% για τις οποίες δεν ήταν δυνατό να καταρτιστεί με λεπτομέρεια το ιστορικό εργασίας. Ο γάμος και η γέννηση του πρώτου παιδιού, φαίνεται ότι παίζουν πολύ αποφασιστικό ρόλο στην γυναικεία απασχόληση. Από τις 615 γυναίκες που

²¹ ΓΣΕΕ_ΑΔΕΔΥ, *Οι γονικές άδειες στην Ευρωπαϊκή ένωση*, Γιώργος Κόλλιας, Τεύχος 29, Αθήνα 2008, σελ.7.

σταμάτησαν να εργάζονται και δεν επανήλθαν στο εργατικό δυναμικό το 76% σταμάτησε είτε την εποχή του γάμου ή με την γέννηση του πρώτου παιδιού.

Αυτές οι τάσεις απασχόλησης των γυναικών στην Ελλάδα, σε σχέση με τη γονιμότητα, διαφέρουν από τις τάσεις από αυτές των ευρωπαϊκών χωρών, όπου οι διακοπές εργασίας και οι επανακάμψεις στο εργατικό δυναμικό, λόγω διάφορων γεγονότων του κύκλου ζωής, είναι πολύ συνηθισμένες. Μια πιθανή ερμηνεία είναι η ανελαστικότητα της αγοράς εργασίας στην Ελλάδα, σε συνδυασμό με την απουσία προγραμμάτων επαγγελματικής εξειδίκευσης για τις γυναίκες εκείνες που απέχουν από εργατικό δυναμικό, για μεγάλο χρονικό διάστημα.

Οι γυναίκες με χαμηλό εισόδημα αναμένεται λογικά να έχουν υψηλά ποσοστά απασχόλησης, επειδή η ανάγκη τους για εισόδημα θα ήταν μεγαλύτερη. Στις Απογραφές Πληθυσμού 1961, 1971, 1981, 1991 και 2001 παρατηρείται ότι αντίθετα αυτό δεν συμβαίνει, αλλά οι γυναίκες με υψηλά επίπεδα απασχόλησης είναι αυτές που έχουν και υψηλότερα εισοδήματα από τις προηγούμενες. Μια πιθανή εξήγηση για το χαμηλό επίπεδο απασχόλησης των γυναικών σε νοικοκυριά χαμηλού εισοδήματος είναι ότι παρά το γεγονός ότι έχουν ανάγκη να εργαστούν, δεν διαθέτουν τα απαραίτητα προσόντα για να βρουν εργασία.

Το ευκαιριακό κόστος ορίζεται ως το εισόδημα που μια μητέρα χάνει, επειδή εργάζεται λιγότερο ή απέχει εντελώς από το εργατικό δυναμικό κατά την εποχή της γέννησης και της ανατροφής των παιδιών. Όσο υψηλότερο είναι το ευκαιριακό κόστος, τόσο υψηλότερο είναι το ποσοστό των γυναικών που εργάζονται και τόσο μεγαλύτερη αναλογικά η διάρκεια της απασχόλησης κατά την έγγαμη ζωή της γυναίκας.

1.4.2 Παράγοντες που επηρεάζουν τη γυναικεία απασχόληση

Η ανισότητα των δύο φύλων στην αγορά εργασίας εκδηλώνεται σε μια σειρά από χαρακτηριστικά όπως το επάγγελμα, ο κλάδος ή το είδος της σύμβασης εργασίας (π.χ. αορίστου ή ορισμένου χώρου, πλήρους ή μερικής απασχόλησης). Τα στερεότυπα διαφέρουν από χώρα σε χώρα και η διαφοροποίηση αυτή επεκτείνεται και στον

επαγγελματικό χώρο σε σχέση με το φύλο²². Παρατηρείται έτσι σε όλες τις οικονομίες, σε άλλες σε μεγαλύτερο και σε άλλες σε μικρότερο βαθμό, η κατά φύλο σύνθεση της απασχόλησης στα επαγγέλματα, στους κλάδους, στα είδη σύμβασης εργασίας έτσι ώστε οι τελευταίοι να είναι ανδροκρατούμενοι και άλλοι γυναικοκρατούμενοι, ανάλογα με το αν πλειοψηφούν οι άνδρες ή οι γυναίκες εργαζόμενοι σε αυτούς. Συγκεκριμένα, οι άνδρες συγκεντρώνονται περισσότερο στα επαγγέλματα, στους κλάδους και στις μορφές απασχόλησης που αποφέρουν μεγαλύτερες αποδοχές. Μερικά παραδείγματα γυναικοκρατούμενων επαγγελμάτων είναι το επάγγελμα της γραμματέας, της νοσοκόμας, της νηπιαγωγού κ.ά., ενώ μερικά παραδείγματα ανδροκρατούμενων επαγγελμάτων μπορούμε να πούμε ότι είναι του πολιτικού μηχανικού, του μηχανολόγου μηχανικού, του ναυπηγού κ.ά. Στα γυναικοκρατούμενα επαγγέλματα η γονιμότητα των γυναικών είναι συνήθως υψηλότερη γιατί υπάρχει ευέλικτο ωράριο και κατανόηση μεταξύ των εργοδοτών και των εργαζομένων λόγω της ύπαρξης των παιδιών²³.

Ο θεσμός της γονικής άδειας, της άδειας της μητρότητας και της άδειας της πατρότητας στην Ευρωπαϊκή Ένωση αποτελεί βασικό μοχλό διευκόλυνσης των εργαζομένων μελών στην οικογένεια. Η προσήλωση όμως των πολιτικών ευελιξίας στο στόχο βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας και της κερδοφορίας των επιχειρήσεων, ουσιαστικά μετατρέπει τις όποιες πρωτοβουλίες για το σχεδιασμό της επαγγελματικής και οικογενειακής ζωής σε μέσο ένταξης στην αγορά εργασίας του γυναικείου κυρίως ανθρώπινου δυναμικού με δυσμενείς όρους για την επαγγελματική τους εξέλιξη, την ασφαλιστική τους κάλυψη και τα εργασιακά τους δικαιώματα. Ο δημόσιος τομέας παρέχει ασφάλεια τις εργαζόμενες και ένα σταθερό ωράριο. Οι γυναίκες που

²² Jan M. Hoem, Gerda Neyer, Gunnar Andersson, Education and childlessness, The relationship between educational field, educational level and childlessness among Swedish women born in 1955-59, Rostock 2006, p.337.

²³ Στο ίδιο, σελ. 337.

εργάζονται στο δημόσιο τομέα υπερέχουν στα ποσοστά της γονιμότητας από αυτές που εργάζονται στον ιδιωτικό²⁴.

Οι ρυθμίσεις του νομοθετικού πλαισίου για την γονική άδεια είναι καθοριστικής σημασίας για τη δυνατότητα ή μη της παραμονής στην αγορά εργασίας. Η διάρκεια της άδειας αλλά και ο βαθμός εισοδηματικής κάλυψης είναι βασικοί παράγοντες που επηρεάζουν το βαθμό χρήσης από τους δικαιούχους. Κρίσιμης σημασίας για τη χρήση του δικαιώματος είναι η ασφάλεια της εργασίας. Τυχόν αρνητικές παρενέργειες ως προς τις αμοιβές ή την επαγγελματική εξέλιξη μπορεί να αποτελέσουν εμπόδιο στη χρήση του δικαιώματος αλλά και αντικίνητρο στην απόκτηση παιδιών.²⁵

Για ορισμένες χώρες, μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα, η πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης έδωσε ώθηση στην ανάπτυξη των πολιτικών για τις γονικές άδειες, ελάχιστα όμως έχει αποδώσει στο να δημιουργηθεί ένα ενιαίο και συνεπές νομοθετικό πλαίσιο για τον συνδυασμό των οικογενειακών και επαγγελματικών υποχρεώσεων του εργαζομένου. Σχεδόν σε όλες τις χώρες η άδεια μητρότητας καλύπτει πλήρως εισοδηματικά αλλά το σύστημα πρόσθετης γονικής άδειας είναι σε πολύ μικρότερο βαθμό γενναιόδωρο με αποτέλεσμα να υπάρχουν χαμηλά ποσοστά απορρόφησης από τους δικαιούχους. Εξαιρέση αποτελούν οι Σκανδιναβικές χώρες οι οποίες συνδυάζουν υψηλές παροχές διάρκεια αλλά και αμοιβή για τη γονική άδεια, ενώ δίνουν κίνητρα και στον πατέρα να κάνει χρήση αυτής.²⁶

Οι γυναίκες βιώνουν τη μητρότητα ταυτόχρονα σαν μια σημαντική στιγμή ιδιωτικού βίου τους και σαν μια σημαντική καμπή σε ότι αφορά τις κοινωνικές και επαγγελματικές διακρίσεις. Η μητρότητα είναι σχεδόν πάντα η στιγμή κατά την οποία η γυναίκα διακόπτει τη δουλειά της για μερικούς μήνες μέχρι μερικά χρόνια, η στιγμή κατά την οποία παρουσιάζει μείωση των οικογενειακών εισοδημάτων και επέρχεται η

²⁴ Jan M. Hoem, Gerda Neyer, Gunnar Andersson, *Education and childlessness, The relationship between educational field, educational level and childlessness among Swedish women born in 1955-59*, Rostock 2006, p.337-338.

²⁵ ΓΣΕΕ_ΑΔΕΔΥ, *Οι γονικές άδειες στην ευρωπαϊκή ένωση*, τεύχος 29, Ιούλιος του 2008, σελ. 83.

²⁶ Στο ίδιο.

απώλεια της οικονομικής ανεξαρτησίας της γυναίκας, η στιγμή όπου παρουσιάζεται μια επαγγελματική υποβάθμιση, ένας φραγμός στην σταδιοδρομία²⁷.

Το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών διεξήγαγε την περίοδο 1983-85 έρευνα με τίτλο «Κοινωνικο-οικονομικοί προσδιοριστικοί παράγοντες της γονιμότητας στην Ελλάδα» σε τυχαίο διαστρωματωμένο δείγμα 6.534 παντρεμένων γυναικών, ετών 15-44, οι οποίες βρίσκονταν σε πρώτο γάμο και ζούσαν μαζί με τους συζύγους τους (Συμεωνίδου, 1989β). Στο πλαίσιο της έρευνας πάντα, ο όρος γονιμότητα αναφέρεται στο συνολικό αριθμό των ζώντων γεννήσεων που είχε μια γυναίκα μέχρι το διάστημα της έρευνας, ενώ ο όρος απασχόληση αναφέρεται στην εργασία της γυναίκας κατά τη διάρκεια του έγγαμου βίου της – ο όρος εργασία περιλαμβάνει μισθωτή ή άμισθη απασχόληση (οικογενειακή επιχείρηση) και απασχόληση έξω και μέσα στο σπίτι (υπεργολαβίες).

Στόχος της έρευνας ήταν η διερεύνηση της σχέσης ανάμεσα στη γονιμότητα και την απασχόληση και της αλληλεπίδρασης της οικογενειακής με την εργασιακή κατάσταση των παντρεμένων γυναικών, καθώς οι έγγαμες γυναίκες παρουσιάζουν χαμηλότερα ποσοστά οικονομικής δραστηριότητας σε σχέση με τις άγαμες (Συμεωνίδου, 1986). Επίσης, υποστηρίχθηκε ότι η απασχόληση των γυναικών συνδέεται με τον αριθμό των παιδιών, εφόσον η επαγγελματική απασχόληση των γυναικών με δύο ή περισσότερα παιδιά μειώνεται σημαντικά.

Από τις γυναίκες που συμμετείχαν στην έρευνα, το 23% δεν εργάστηκε ποτέ, ενώ από τις γυναίκες που είχαν εργαστεί κάποτε το 55% είτε εργάζονταν συνέχεια, χωρίς διακοπή πριν και μετά το γάμο, είτε σταμάτησαν την εργασία τους κάποια στιγμή και δεν τη συνέχισαν ποτέ. Από τις γυναίκες που σταμάτησαν την εργασία τους και δεν επανήλθαν στο εργατικό δυναμικό, το 75% σταμάτησε είτε την εποχή του γάμου είτε με τη γέννηση του πρώτου παιδιού.

Συνολικά, διαπιστώθηκε ότι η απόφαση των γυναικών για εργασία είναι το αποτέλεσμα μιας πολύπλοκης διαδικασίας που εξαρτάται από πολλούς παράγοντες και περιλαμβάνει κρίσεις σε σχέση με το ευκαιριακό κόστος και τη συμβατότητα της οικογενειακής ζωής της γυναίκας με εξωοικογενειακές δραστηριότητες.

²⁷ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, *Η θέση της γυναίκας στην Ευρώπη*, Μάιος 1984.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, υπάρχει αρνητική σχέση μεταξύ απασχόλησης και γυναικείας γονιμότητας, που σημαίνει ότι η απασχόληση περιορίζει τον αριθμό των παιδιών που θα κάνει μια γυναίκα, ιδίως στις αναπτυγμένες χώρες. Έχει βρεθεί ότι στις υπό ανάπτυξη χώρες, όπου οι γυναίκες απασχολούνται κυρίως σε γεωργικές και οικογενειακές επιχειρήσεις, η φροντίδα των παιδιών μοιράζεται και σε άλλα μέλη της οικογένειας. Επομένως, η εκτεταμένη οικογένεια, ως είδος νοικοκυριού, ευνοεί την απασχόληση των γυναικών, ενώ άλλες έρευνες διαπιστώνουν ότι αν εξασφαλίζονται οι απαραίτητες προϋποθέσεις για τη φύλαξη των παιδιών, τότε η επαγγελματική απασχόληση της γυναίκας δεν είναι ασυμβίβαστη με τη γονιμότητά της.

Άλλοι παράγοντες που επιδρούν στη γονιμότητα της γυναίκας, όταν αυτή εργάζεται, αφορούν στις στάσεις της για τους ρόλους των δύο φύλων. Έτσι, εργαζόμενες γυναίκες με ριζοσπαστικές αντιλήψεις αποκτούν περισσότερα παιδιά σε σχέση με όσες διατηρούν παραδοσιακές αντιλήψεις για την ανατροφή των παιδιών και το ρόλο της μητέρας. Οι εργαζόμενες με παραδοσιακές αντιλήψεις δεν συνηθίζουν να ζητούν τη βοήθεια των συγγενών ή του συζύγου, ούτε χρησιμοποιούν τις υπάρχουσες υποστηρικτικές δομές, επειδή με αυτόν τον τρόπο δεν ανταποκρίνονται στα παραδοσιακά πρότυπα για την ανατροφή των παιδιών από τις. Επιπλέον, η συμμετοχή των γυναικών στη λήψη οικογενειακών αποφάσεων, ο τρόπος που αντιλαμβάνονται το ρόλο τους ως εργαζόμενες, η ικανοποίηση που αντλούν από τη δουλειά τους και η αφοσίωσή τους σε αυτήν, αποτελούν παράγοντες που επηρεάζουν τη γονιμότητα της γυναίκας και τον αριθμό των παιδιών της οικογένειας.

Γενικά, η συμμετοχή των γυναικών στο εργατικό δυναμικό είναι στενά συνδεδεμένη με τα γεγονότα του κύκλου ζωής των γυναικών και η απόφαση αν θα σταματήσει ή θα συνεχίσει να εργάζεται μια γυναίκα μετά το γάμο φαίνεται ότι είναι πολύ σημαντική για τη μετέπειτα επαγγελματική της δραστηριότητα. Στην Ελλάδα, σε αντίθεση με άλλες ευρωπαϊκές χώρες, όσες γυναίκες διακόπτουν την εργασία τους εξαιτίας του γάμου ή της απόκτησης παιδιών συνήθως δεν επανεντάσσονται ποτέ στο εργατικό δυναμικό. Πιθανές ερμηνείες του παραπάνω φαινομένου αφορούν στην ανελαστικότητα της αγοράς εργασίας στη χώρα μας, στην έλλειψη κρατικών φορέων φύλαξης παιδιών και στην απουσία προγραμμάτων συνεχόμενης κατάρτισης και εξειδίκευσης για άνεργες γυναίκες μακράς διάρκειας.

Από την άλλη, όσο μεγαλύτερη είναι η ηλικία γάμου της γυναίκας ή η ηλικία της κατά τη γέννηση του πρώτου παιδιού, τόσο πιθανότερο είναι αυτή να συνεχίσει να εργάζεται μετά το γάμο και για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα. Με τη μεγαλύτερη ηλικία γάμου και ηλικία γέννησης του πρώτου παιδιού συνδέονται και υψηλότερα ποσοστά απασχολούμενων γυναικών πριν το γάμο. Ωστόσο, το ποσοστό των εργαζόμενων γυναικών φαίνεται ότι μειώνεται με την αύξηση του αριθμού των παιδιών στην οικογένεια και η σχέση αυτή διατηρείται για όλες τις ομάδες ηλικιών των γυναικών που συμμετείχαν στην έρευνα. Πάντως, η ηλικία των παιδιών δεν παίζει σημαντικό ρόλο στην απασχόληση, αν και γυναίκες με μικρά παιδιά εργάζονται κατά μέσο όρο λιγότερες ώρες την εβδομάδα. Το γεγονός αυτό οφείλεται πιθανόν στο ότι το 53% της φύλαξης των παιδιών ηλικίας κάτω των έξι ετών, όταν η μητέρα εργάζεται, γίνεται από συγγενείς χωρίς οικονομικό κόστος, επομένως μειώνεται η ανάγκη της γυναίκας να εγκαταλείψει την εργασία της. Ένας άλλος λόγος έχει να κάνει με το κόστος επανένταξης της γυναίκας στην αγορά εργασίας, ο οποίος επηρεάζει σημαντικά την απόφασή της να διακόψει την εργασία της για την ανατροφή των παιδιών.

Επιπλέον, το υψηλό ευκαιριακό κόστος και το υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης, το οποίο συνεπάγεται καλύτερες δουλειές και καλύτερες αμοιβές, συνδέεται θετικά με την απασχόληση των γυναικών και μάλιστα για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα κατά τη διάρκεια του έγγαμου βίου. Επίσης, όπως αναφέρθηκε ήδη, οι προοδευτικές αντιλήψεις των γυναικών για τους ρόλους των δύο φύλων καθώς και οι προοδευτικές αντιλήψεις του συζύγου σε σχέση με την εργασία της γυναίκας συνδέονται θετικά με την απασχόληση των γυναικών. Από την άλλη, ο αριθμός των παιδιών και το εισόδημα του νοικοκυριού επιδρούν αρνητικά στην απασχόληση.

Συμπερασματικά, διαπιστώθηκε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ γυναικείας απασχόλησης και γονιμότητας, αλλά μόνον προς μια κατεύθυνση και όχι αντίστροφα. Δηλαδή, η απασχόληση επιδρά αρνητικά στη γονιμότητα των γυναικών, ενώ η γονιμότητα δεν επηρεάζει την απασχόληση της γυναίκας. Με άλλα λόγια, οι εργαζόμενες γυναίκες στο σύνολό τους αποκτούν λιγότερα παιδιά, αλλά ο αριθμός των παιδιών δεν επηρεάζει σημαντικά τη συμμετοχή τους στο εργατικό δυναμικό. Οι λόγοι για την παραπάνω μονόδρομη αιτιακή σχέση μπορούν να αναζητηθούν, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, στο κόστος επανένταξης των γυναικών στην αγορά εργασίας,

στη φύλαξη των παιδιών από τους συγγενείς και στις παραδοσιακές αντιλήψεις πολλών γυναικών, οι οποίες ενώ εργάζονται δεν αποκτούν περισσότερα παιδιά, διότι δεν μπορούν να τα φροντίσουν σύμφωνα με παραδοσιακά πρότυπα. Ενδιαφέρον επομένως παρουσιάζει το γεγονός ότι, η αρνητική επίδραση της απασχόλησης στη γονιμότητα μπορεί να μειωθεί όσο αυξάνονται οι προοδευτικές αντιλήψεις για τους ρόλους των δύο φύλων στις συνειδήσεις των εργαζομένων γυναικών.

Τέλος, οι συντελεστές της έρευνας προτείνουν μέτρα προώθησης της γυναικείας απασχόλησης όπως: η υποστήριξη της επανένταξης των γυναικών στην αγορά εργασίας, η ενίσχυση της συμφιλίωσης της οικογενειακής και εργασιακής ζωής, ιδιαίτερα στις αστικές περιοχές, η ασφάλιση των γυναικών που εργάζονται στο σπίτι και η διεξαγωγή εμπεριστατωμένων και σύγχρονων ερευνών στο θέμα της αλληλεπίδρασης γονιμότητας και απασχόλησης²⁸.

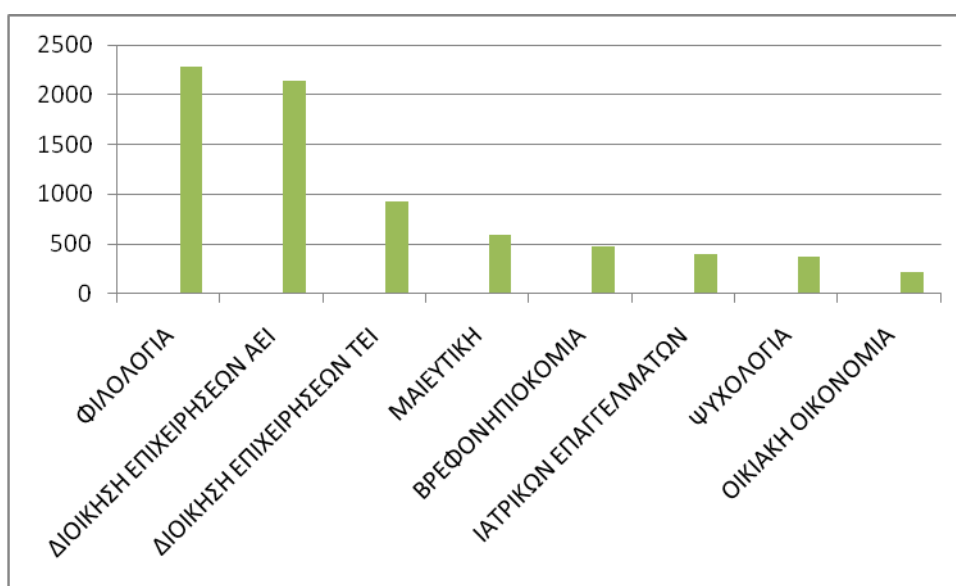
²⁸ Αθανασιάδου Χριστίνα, Πετροπούλου Στεφανία, Μιμίκου Γεωργία, *Οι συνθήκες της γυναικείας απασχόλησης στην Ελλάδα 1980-2000*, Κέντρο Ερευνών για θέματα Ισότητας (Κ.Ε.Θ.Ι.), Αθήνα 2001.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 Στατιστικά δεδομένα και η επεξεργασία τους

2.1 Στατιστικά δεδομένα

Τα στοιχεία για την εκπόνηση της διπλωματικής εργασίας συλλέχθηκαν από την ΕΣΥΕ, συγκεκριμένα από την Απογραφή του έτους 2001. Η απογραφή του 2001 περιέχει πληροφορίες σχετικά με τη γονιμότητα (αριθμός παιδιών που γεννήθηκαν), εκπαιδευτικό επίπεδο (το υψηλότερο επίπεδο που επιτεύχθηκε ανά άτομο), τίτλοι σπουδών που έχουν αποκτηθεί και το επάγγελμα. Τα στοιχεία που διαθέταμε ήταν για τις γενιές 1955-59 και 1965-69, χρησιμοποιήθηκε τελικά μονάχα η πρώτη κατηγορία των 1955-59. Τα στοιχεία που διαθέταμε συνολικά για τις προαναφερθείσες γενιές ήταν 19.922 γυναίκες από τις οποίες 7.417 γυναίκες ανήκουν στη γενιά 1955-59. Από το ερωτηματολόγιο της Απογραφής του 2001 χρησιμοποιήθηκαν οι μεταβλητές «Έτος γέννησης», «Επίπεδο εκπαίδευσης», «Τίτλοι Σπουδών», «Επάγγελμα» και «Αριθμός παιδιών».

Γράφημα 1 Γυναίκες γενιάς 1955-59 σύμφωνα με το επιστημονικό τους πεδίο*

*Πηγή: Πίνακας 4.1 παραρτήματος σελ 60.

Το έτος γέννησης προκύπτει από το ερώτημα της Απογραφής «3» Ημερομηνία γέννησης. Γίνεται αναλυτική αναφορά στην ημέρα, στον μήνα και στο έτος γέννησης

του ερωτώμενου. Το επίπεδο εκπαίδευσης προέκυψε από το ερώτημα με αριθμό «14» Επίπεδο Εκπαίδευσης. Συγκεκριμένα αναφέρεται ως «Επίπεδο εκπαίδευσης». Ζητείται να γραφτεί το ανώτερο επίπεδο σπουδών που τελείωσε ο απογραφόμενος. (Δε ζητείται να δοθεί απάντηση για τα παιδιά που γεννήθηκαν μετά την 1/1/1995). Οι κατηγορίες που καλούνται να απαντήσουν στο ερωτηματολόγιο οι ερωτώμενοι είναι: 1. Διδακτορικά, 2. Μάστερ, 3. Πτυχίο ΑΕΙ, 4. Πτυχίο ΤΕΙ, ΚΑΤΕ, ΚΑΤΕΕ, Ανώτερης Σχολής και Εκκλησιαστικής εκπαίδευσης, 5. Πτυχίο Μεταδευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης (ΙΕΚ, Κολέγια κλπ.), 6. Απολυτήριο Γεν. Λυκείου ή δτάξιου Γυμνασίου ή ΕΠΛ, 7. Πτυχίο ΤΕΛ, 8. Πτυχίο ΤΕΣ, 9. Απολυτήριο 3τάξιου Γυμνασίου, 10. Απολυτήριο Δημοτικού, 11. Φοιτά στο Δημοτικό, 12. Εγκατέλειψε το Δημοτικό, αλλά γνωρίζει γραφή και ανάγνωση, 13. Δε γνωρίζει γραφή και ανάγνωση.

Το ερώτημα για τους τίτλους σπουδών είναι στο ερώτημα «15», που απαντάται από τα άτομα που απάντησαν στις περιπτώσεις 1 ή 2 ή 3 ή 4 του ερωτήματος «14». Καταγράφεται αναλυτικά το εκπαιδευτικό ίδρυμα, η σχολή, το τμήμα, η πόλη και η χώρα αν αναφέρεται σε σπουδές εξωτερικού. Το ερώτημα για την απασχόληση είναι το «16», που ερωτά ποιο είναι το επάγγελμα που κάνουν αυτή τη στιγμή ή την τελευταία φορά που εργάστηκαν. Ο αριθμός των παιδιών προκύπτει από το ερώτημα «25», που γίνεται αναλυτική αναφορά στον αριθμό των παιδιών, το έτος γέννησης του πρώτου παιδιού, του δεύτερου και του τελευταίου.

Στην εργασία συγκεκριμένα χρησιμοποιήσαμε στην επεξεργασία για το επίπεδο εκπαίδευσης κωδικούς για την Ανώτατη Εκπαίδευση των Ιδρυμάτων (ΑΕΙ) και την Τεχνολογική Εκπαίδευση Ιδρυμάτων (ΤΕΙ). Στα ΑΕΙ τα πεδία ήταν της Οικιακής Οικονομίας, της Ψυχολογίας, της Φιλολογίας και της Διοίκησης Επιχειρήσεων και στα ΤΕΙ τα πεδία της Βρεφονηπιοκομίας, της Μαιευτικής, των Ιατρικών Επαγγελματιών και της Διοίκησης Επιχειρήσεων. Η επιλογή των τμημάτων από ανώτατα και ανώτερα τμήματα έγινε γιατί τα συγκεκριμένα τμήματα έχουν ζήτηση υπό το πλείστον από γυναίκες. Τα παραπάνω τμήματα έχουν στη πλειοψηφία τους γυναικείο πληθυσμό και ήταν σημαντικό για τα αποτελέσματά μας να έχουμε τμήματα που έχουν γυναίκες.

2.2 Επεξεργασία των στοιχείων

Μετά τη συλλογή των στοιχείων της απογραφής ακολούθησε η επεξεργασία τους. Χρησιμοποιήθηκε το στατιστικό πρόγραμμα SPSS. Τροποποιήθηκαν τα στοιχεία, δηλαδή ομαδοποιήθηκαν οι γυναίκες σύμφωνα με το έτος της γέννησής τους, για τις γενιές 1955-59 από το σύνολο των στοιχείων που είχαμε στη διάθεσή μας τις γενιές 1955-69. Στη συνέχεια διαχωρίστηκαν οι γυναίκες σύμφωνα με τη γονιμότητά τους και με το πόσα παιδιά είχαν φέρει στη ζωή σύμφωνα με αυτά που είχαν απαντήσει στην Απογραφή του 2001.

Ομαδοποιήθηκαν οι γυναίκες των γενιών 1955-59 στη συνέχεια, σύμφωνα με το επίπεδο των σπουδών που είχαν ολοκληρώσει. Χωρίστηκαν σε σπουδές ανώτατης εκπαίδευσης (ΑΕΙ) και σε σπουδές ανώτερων τεχνολογικών ιδρυμάτων (ΤΕΙ).

Το εκπαιδευτικό πεδίο ήταν μια επόμενη μεταβλητή για να ομαδοποιηθούν οι γυναίκες που αναφέρονται και παραπάνω. Χωρίστηκαν λοιπόν σε τμήματα των ανώτατων σπουδών, στα τμήματα της οικιακής οικονομίας, της φιλολογίας, της ψυχολογίας και του τμήματος της διοίκησης επιχειρήσεων. Χωρίστηκαν επίσης και στα τμήματα των τεχνολογικών ιδρυμάτων, στα τμήματα της βρεφονηπιοκομίας, της μαιευτικής, των ιατρικών εργαστηρίων και του τμήματος της διοίκησης επιχειρήσεων.

Τα αποτελέσματα των στοιχείων που συλλέξαμε από τις προαναφερθείσες κινήσεις περάστηκαν σε πρόγραμμα επεξεργασίας λογιστικών φύλλων excel για να επεξεργαστούν σε πίνακες και διαγράμματα. Για την εύρεση της πιθανότητας απόκτησης παιδιού με σειρά γέννησης καθώς και για την πιθανότητα απόκτησης ενός, δύο κ.λ.π. (ή μικρότερης) παιδιών χρησιμοποιήθηκε η γενεαλογική γονιμότητα. Μέσο της γενεαλογικής γονιμότητας μπορούμε να βρούμε το μέσο αριθμό παιδιών που έφερε στον κόσμο μια γυναίκα καθώς και την πιθανότητα απόκτησης του πρώτου, του δεύτερου κ.ο.κ. παιδιού στη ζωή της.

2.3 Γενεαλογική γονιμότητα και τρόπος υπολογισμού της

Με βάση τα στοιχεία της Απογραφής του 2001 έγινε προσπάθεια για την εύρεση της γενεαλογικής γονιμότητας (cohort fertility) σύμφωνα με τον τίτλο σπουδών

(educational field) και σύμφωνα με το επάγγελμα. Το ποσοστό της συνολικής γενεαλογική γονιμότητα μπορεί να υπολογιστεί εύκολα μέσω μιας ερώτησης απογραφής ή μιας ερώτησης ερευνών για τη σειρά των γεννήσεων που μια γυναίκα είχε. Η έννοια της σειράς, ή η έννοια του αριθμού των παιδιών που γεννήθηκαν, μιας ομάδας των γυναικών που έχουν ολοκληρώσει την τεκνοποιία, είναι ίση με το συνολικό ποσοστό γενεαλογικής γονιμότητας της ομάδας, εάν η υποβολή έκθεσης είναι ακριβής και εάν δεν υπάρχει κανένα διαφορετικό στοιχείο στη θνησιμότητα ή στη μετανάστευση από την σειρά αυτή²⁹.

Η διαδικασία της γονιμότητας μπορεί να αντιπροσωπευθεί όχι μόνο μέσω της μετάβασης της ηλικίας της γυναίκας από μια ηλικία στην επόμενη, αλλά και από τις μετακινήσεις της από μια σειρά στην επόμενη. Αυτή η τελευταία μετακίνηση μπορεί να αντιπροσωπευθεί από το δείκτη ισοτιμίας εξέλιξης. Η πιθανότητα απόκτησης παιδιού με σειρά γέννηση $i+1$ για γυναίκες που έχουν αποκτήσει i παιδιά :

$$PPR_{(i,i+1)} = \frac{\text{αριθμός γυναικών με } i+1 \text{ παιδιά}}{\text{αριθμός γυναικών με } i \text{ ή περισσότερα παιδιά}} = \frac{P_{i+1}}{P_i}$$

Αυτό το μέτρο ομάδων υπολογίζεται συνήθως μόνο για τις ομάδες που έχουν ολοκληρώσει την τεκνοποιία τους. Από μια έρευνα για 50 χρονών γυναίκες, το συνολικό ποσοστό γενεαλογικής γονιμότητας των ομάδων υπολογίζεται αναδρομικά ως συνολικός αριθμός των γεννήσεων μεταξύ των γυναικών στην ομάδα που διαιρείται με τον αριθμό γυναικών στην ομάδα. Αυτοί μπορούν να προστεθούν στις ηλικιακές ομάδες, όπως στο συμβατικό TFR (δείκτης ολικής γονιμότητας), αλλά μπορούν επίσης να προστεθούν στις σειρές γέννησης των παιδιών (πιθανότητα πρώτης γέννησης, δεύτερης γέννησης, κ.λπ.). Εάν δείξουμε ως P_i τον αριθμό γυναικών στην σειρά i ή περισσότεροι και το W ως συνολικός αριθμός των γυναικών, τότε ο αριθμός πρώτων γεννήσεων θα είναι ίσος με το p_i , των δεύτερων γεννήσεων p_2 , κ.λπ.,

$$\begin{aligned} TFR^c &= \frac{p_1}{w} + \frac{p_2}{w} + \frac{p_3}{w} + \dots \\ &= \frac{p_1}{w} + \frac{p_1}{w} \cdot \frac{p_2}{p_1} + \frac{p_1}{w} + \frac{p_2}{p_1} + \frac{p_3}{p_2} + \dots \end{aligned}$$

²⁹Samuel H. Preston, Patrick Heuveline and Michel Guillot, Demography, Measuring and modeling population processes, Blackwell publishing, p.104-105.

$$= PPR_{(0,1)} + PPR_{(0,1)} \cdot PPR_{(1,2)} + PPR_{(0,1)} \cdot PPR_{(1,2)} + PPR_{(2,3)} + \dots$$

Ένα συνολικό ποσοστό γενεαλογικής γονιμότητας ομάδων μπορεί με αυτό τον τρόπο να προέλθει εξ ολοκλήρου από το σύνολό των αναλογιών προόδου σειράς. Οι αναλογίες προόδου σειράς είναι ιδιαίτερα χρήσιμες στη μελέτη των σχεδίων της γονιμότητας που περιορίζει τη συμπεριφορά σε έναν πληθυσμό που ορίζονται συχνά στον αριθμό παιδιών που μια γυναίκα έχει φέρει στον κόσμο. Μια εφαρμογή της μεθοδολογίας του δείκτη εξέλιξης παρουσιάζεται στον παρακάτω πίνακα Πίνακα 2.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2 903 αιγύπτιες παντρεμένες γυναίκες ηλικίας των 45 ή περισσότερο το 1980, ερωτώμενες για τον αριθμό των παιδιών που γέννησαν*

Parity _i	W _i	P _i	B _i	PPR _(I,I+1)	PPR _(0,i)
0	33	903		0,97	
1	37	870	870	0,96	0,96
2	38	833	833	0,95	0,92
3	33	795	795	0,96	0,88
4	65	762	762	0,91	0,84
5	85	697	697	0,88	0,77
6	91	612	612	0,85	0,68
7	117	521	521	0,78	0,58
8	108	404	404	0,73	0,45
9	101	296	296	0,66	0,33
10	91	195	195	0,53	0,22
11	41	104	104	0,61	0,12
12	37	63	63	0,41	0,07
13	12	26	26	0,54	0,03
14	9	14	14	0,36	0,02
15	2	5	5	0,6	0,01
16	2	3	3	0,33	0
17	1	1	1	0	0
18	0	0	0		0
Sum	903		6201		6,87

*Πηγή: Egypt. Central Agency for Public Mobilisation and Statistics; World Fertility Survey [WFS]. The Egyptian Fertility Survey, 1980. Cairo, Central Agency for Public Mobilisation and Statistics, 1983.

Όπου, W_i = αριθμός γυναικών κατά σειρά γέννηση ,

P_i = αριθμός γυναικών κατά σειρά i ή υψηλότερη,

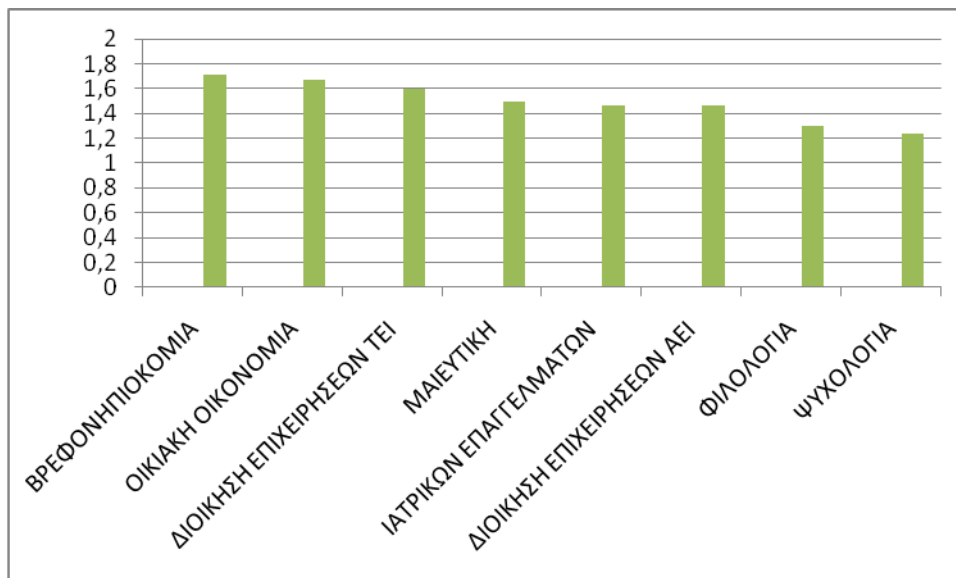
B_i = αριθμός γεννήσεων της σειράς της γέννησης i , $PPR_{(i, i+1)}$ = πιθανότητα απόκτησης παιδιού με σειρά γέννηση $i+1$ για γυναίκες που έχουν αποκτήσει i παιδιά,

$PPR_{(0,i)}$ =πιθανότητα απόκτησης ενός, δυο, τριών κ.λπ. παιδιών,

TFR= δείκτης ολικής γονιμότητας.

Με ακριβώς την ίδια λογική επεξεργάστηκαν τα στοιχεία για τους τίτλους των σπουδών, καθώς και το επάγγελμα. Με τη βοήθεια της παραπάνω μεθόδου μπορούμε να δούμε πώς μεταβάλλεται η γενεαλογική γονιμότητα στο πρώτο παιδί, στο δεύτερο παιδί, κ.λπ. Ο μέσος αριθμός των παιδιών σύμφωνα με την παραπάνω μεθοδολογία της γενεαλογικής γονιμότητας απεικονίζεται στο παρακάτω γράφημα:

ΓΡΑΦΗΜΑ 2 Μέσος αριθμός παιδιών για τις γυναίκες γενεών 1955-59*

*Πηγή: Πίνακας 4.2 παραρτήματος σελ 60.

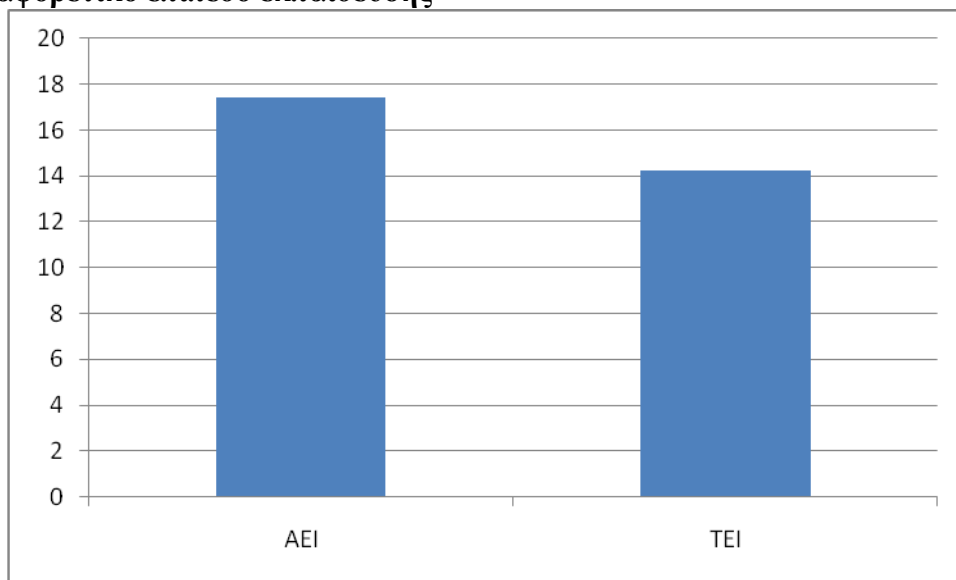
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 Ανάλυση στοιχείων

3.1 Επίπεδο εκπαίδευσης

Τα στοιχεία της απογραφής κατηγοριοποιήθηκαν σε γυναίκες γενεών 1955-59 χωρίς παιδιά (1.215 γυναίκες). Στόχος ήταν η εύρεση της γονιμότητας των γυναικών για τις παραπάνω γενιές. Κατηγοριοποιήθηκαν επίσης, σύμφωνα με το εκπαιδευτικό επίπεδο, με τον τίτλο σπουδών και το επάγγελμα τους. Κατόπιν ανάλυσης των στοιχείων της έρευνας για το επίπεδο εκπαίδευσης παρατηρείται ότι οι γυναίκες που έχουν σπουδάσει σε Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (ΑΕΙ) (με εξαίρεση το τμήμα της Οικιακής Οικονομίας) έχουν χαμηλότερα ποσοστά γονιμότητας από αυτές που σπούδασαν σε Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (ΤΕΙ).

Οι γυναίκες χωρίς παιδιά σύμφωνα με το επίπεδο εκπαίδευσης είναι 17,41% σε Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (ΑΕΙ) και 14,22% σε Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (ΤΕΙ)³⁰.

ΓΡΑΦΗΜΑ 3.1 Ποσοστά γυναικών χωρίς παιδιά για γενιές (1955-1959) με διαφορετικό επίπεδο εκπαίδευσης*

*Πηγή: Επεξεργασία των στοιχείων ΕΣΥΕ Απογραφής 2001.

³⁰ Βλέπε Πίνακα 4.3 και Πίνακα 4.4 σε παράρτημα, σελ 61.

Παρατηρούμε λοιπόν, ότι οι γυναίκες με υψηλότερο επίπεδο εκπαίδευσης έχουν και υψηλότερα ποσοστά ατεκνίας. Οι γυναίκες με καλύτερη μόρφωση είναι εκείνες που οι σπουδές τους έχουν αντίκρισμα στην αγορά εργασίας και απορροφώνται ευκολότερα. Εργάζονται περισσότερο και τα σχέδια τους για τη δημιουργία μιας οικογένειας έρχονται δεύτερα. Γίνονται συχνότερα γυναίκες καριέρας και αφιερώνονται στην εργασία τους.

Κατά συνέπεια, γενικά, ένα υψηλότερο μερίδιο των γυναικών που βρίσκεται σε έναν εκπαιδευτικό τομέα δεν οδηγεί συστηματικά σε χαμηλότερα ποσοστά γονιμότητας, εκτός αν οι γυναίκες ξεπερνούν αριθμητικώς τους άνδρες σε μια αναλογία επάνω από τρεις--μια. Το επίπεδο γονιμότητας μεταξύ των γυναικών που πήραν μια εκπαίδευση σε έναν τομέα με μια μικτή δομή γένους (κοινωνικές επιστήμες, ανθρωπολογικές επιστήμες, τέχνες, προσωπικές υπηρεσίες, διοίκηση επιχειρήσεων, νομική) ποικίλλει εμφανώς. Για τις γυναίκες με μια ανώτατη εκπαίδευση, ακόμη διαπιστώνουμε ότι στις επιστήμες που εκ πρώτης κυριαρχεί το αντρικό στοιχείο (όπου υπάρχουν γυναίκες λιγότερο από 25%, όπως σε μερικές φυσικές επιστήμες και στην τεχνολογία), μπορούν να επιδείξουν χαμηλότερη γονιμότητα από τις επιστήμες που οι έμφυλες σχέσεις δεν είναι τόσο έντονες (όπως στις ανθρωπολογικές επιστήμες, τις τέχνες, τη νομική, τη φαρμακευτική). Προφανώς, οι εκβάσεις γονιμότητας δεν είναι απλό θέμα «όσο υψηλότερο το μερίδιο των γυναικών, τόσο χαμηλότερο γονιμότητας» μια εξήγηση γονιμότητας πρέπει να είναι πολυδιάστατη³¹. Στον ελληνικό χώρο παρατηρείται ότι οι γυναίκες με ανώτατες σπουδές έχουν υψηλότερα ποσοστά ατεκνίας. Πολλές είναι αυτές που είτε καθυστερούν να κάνουν παιδιά, είτε δεν κάνουν καθόλου λόγω των απαιτήσεων που έχει η εκπαίδευση.

Ένα υψηλότερο ποσοστό μεταξύ των γυναικών που είναι πολύ μορφωμένες χωρίς παιδιά είναι εν μέρει αυτές που παρέμειναν μεγάλο χρονικό διάστημα στην εκπαίδευση. Όταν βρίσκονται σε αναπαραγωγική ηλικία τα ποσοστά είναι χαμηλότερα κατά τις περιόδους εγγραφής στον τομέα της εκπαίδευσης, ανεξάρτητα από το όποιο επίπεδο της εκπαίδευσης μια γυναίκα έχει ήδη επιτύχει. Η παρατεταμένη εκπαίδευση

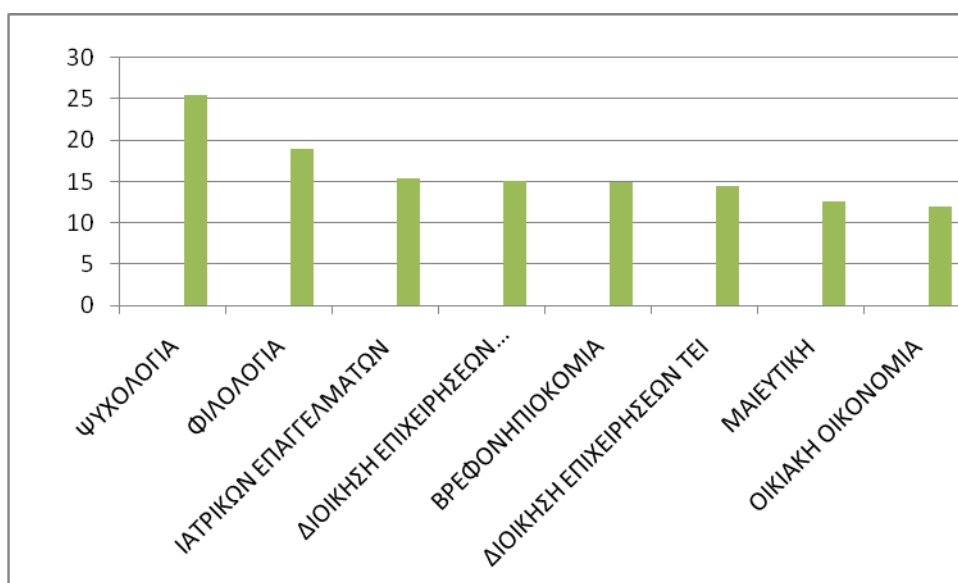
³¹ Jan M. Hoem, Gerda Neyer, Gunnar Andersson, Education and childlessness, The relationship between educational field, educational level and childlessness among Swedish women born in 1955-59, Rostock 2006.

μπορεί συνεπώς να οδηγήσει σε αναβολή της τεκνοποίησης μέχρι μια ηλικία όταν οι βιολογικοί παράγοντες μπορούν να καταστήσουν πιο δύσκολο να γίνει αντιληπτό.

3.2 Επιστημονικό πεδίο

Η γονιμότητα των γυναικών σύμφωνα με το επιστημονικό πεδίο που έχουν ολοκληρώσει ποικίλλει. Μετά την ανάλυση των στοιχείων που επεξεργαστήκαμε παρατηρούμε ότι οι γυναίκες που έχουν το χαμηλότερο ποσοστό γονιμότητας είναι εκείνες που έχουν σπουδάσει στα τμήματα της ψυχολογίας. Το ποσοστό των γυναικών που δεν έχουν φέρει στον κόσμο παιδιά φτάνει το 25,4%. Επίσης σε χαμηλά επίπεδα κυμαίνονται και οι σχολές της φιλολογίας (18,9%).

ΓΡΑΦΗΜΑ 3.2 Ποσοστό γυναικών γενεών 1955-59 χωρίς παιδιά σύμφωνα με το επιστημονικό πεδίο που έχουν σπουδάσει*

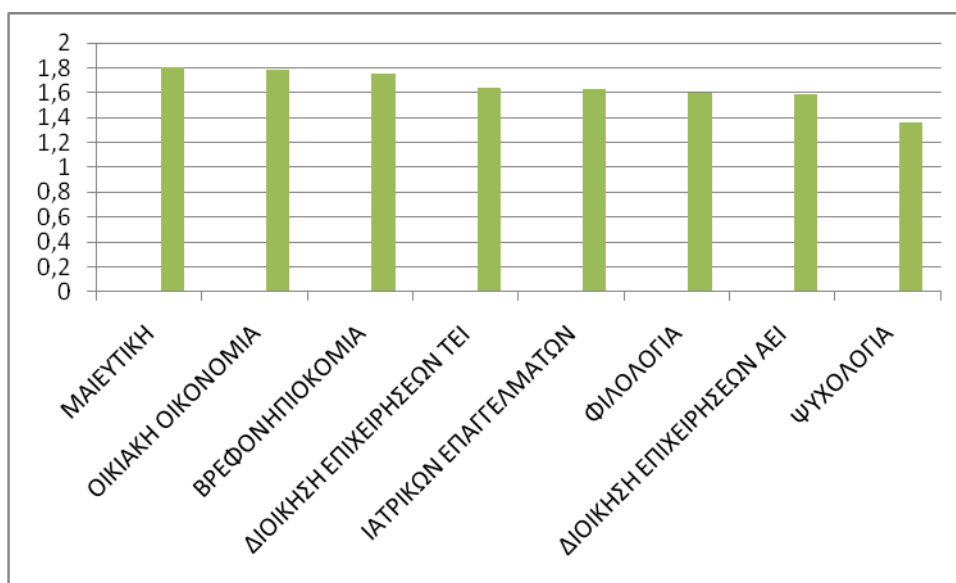
*Πηγή: Πίνακας 4.5 παραρτήματος σελ 62.

Το Γράφημα 3.2 παρουσιάζει τις διαφορές των ποσοστώ ανάλογα με το επιστημονικό πεδίο. Την υψηλότερη γονιμότητα την έχουν οι γυναίκες των τμημάτων της οικιακής οικονομίας (11,9%) και των τμημάτων της μαιευτικής (12,6%). Τα ποσοστά γονιμότητας των τμημάτων της διοίκησης επιχειρήσεων ΤΕΙ είναι 14,4%, των

τμημάτων βρεφονηπιοκομίας 14,9%, των τμημάτων της διοίκησης επιχειρήσεων ΤΕΙ 15% και τέλος των τμημάτων των ιατρικών επαγγελμάτων 15,3%.

Κάνοντας ανάλυση με τη μέθοδο της γενεαλογικής γονιμότητας προκύπτει ο μέσος αριθμός των παιδιών των γυναικών για κάθε ένα από τα πεδία. Ο μέσος αριθμός παιδιών λοιπόν των γυναικών που έχουν τελειώσει το τμήμα της ψυχολογίας είναι αυτές με το μικρότερο αριθμό 1,36, σε αντίθεση με αυτές που έχουν τελειώσει το τμήμα της μαιευτικής 1,80 που έχουν τον υψηλότερο. Σε υψηλό επίπεδο επίσης είναι οι απόφοιτες του τμήματος της οικιακής οικονομίας (1,77), της βρεφονηπιοκομίας (1,75), της διοίκησης επιχειρήσεων ΤΕΙ (1,64) και των ιατρικών επαγγελμάτων (1,63). Αντίθετα τα τμήματα της φιλολογίας (1,60) και της διοίκησης επιχειρήσεων ΑΕΙ (1,59) είναι αυτά με τις χαμηλότερες τιμές του μέσου αριθμού των παιδιών.

ΓΡΑΦΗΜΑ 3.3 Μέσος αριθμός παιδιών για τις γυναίκες χωρίς παιδιά γενιών 1955-59 σύμφωνα με το επιστημονικό πεδίο που έχουν ολοκληρώσει*

*Πηγή: Επεξεργασία των στοιχείων ΕΣΥΕ Απογραφής 2001.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.1 Μέσος αριθμός παιδιών για τις γυναίκες των γενεών 1955-59 σύμφωνα με το επιστημονικό πεδίο που έχουν ολοκληρώσει*

Παιδιά	Μαιευτική	Οικιακή οικονομία	Βρεφ/κομία	Διοίκηση Επιχειρήσεων ΤΕΙ	Ιατρικών Επαγγελματιών	Φιλολογία	Διοίκηση Επιχειρήσεων ΑΕΙ	Ψυχολογία
1	0,87	0,88	0,85	0,86	0,85	0,81	0,85	0,75
2	0,74	0,74	0,72	0,66	0,66	0,64	0,64	0,51
3	0,15	0,15	0,13	0,11	0,12	0,11	0,08	0,08
4	0,03	0,01	0,03	0,02	0,01	0,03	0,01	0,02
5	0,01		0,01	0,00		0,01	0,00	0,00
6	0,00					0,00		
7						0,00		
8			0,00					
Σύνολο	1,80	1,77	1,75	1,64	1,63	1,60	1,59	1,36

*Πηγή: Αναλυτικοί πίνακες γενεαλογικής γονιμότητας, Πίνακας 4.6, Πίνακα 4.7, Πίνακα 4.8, Πίνακα 4.9, Πίνακα 4.10, Πίνακα 4.11, Πίνακα 4.12 και Πίνακα 4.13 σελ.62-66 παραρτήματος.

3.3 Επιστημονικό πεδίο σε συνάρτηση με το επάγγελμα

Οι γυναίκες σπουδάζουν και στη συνέχεια εργάζονται, δεν εργάζονται όμως συνήθως στον τομέα που έχουν εκπαιδευτεί. Αναλύοντας τα στοιχεία της Απογραφής του 2001 και με τη βοήθεια της μεθόδου για τη γενεαλογική γονιμότητα παρατηρούμε ότι υπάρχει διαφοροποίηση όταν μπει ο παράγοντας του επαγγέλματος στη γονιμότητα των γυναικών.

Οι γυναίκες που έχουν σπουδάσει οικιακή οικονομία και εργάζονται ως καθηγήτριες δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης έχουν μέσο αριθμό παιδιών 1,82, ενώ οι γυναίκες που

εργάζονται στον ίδιο τομέα και έχουν τελειώσει ψυχολογία έχουν 1,64. Η διαφορά τους βρίσκεται στο 11,2%. Επίσης οι γυναίκες που εργάζονται στον ίδιο χώρο και έχουν τελειώσει φιλολογία ο μέσος αριθμός παιδιών είναι 1,67 και αυτές που τελείωσαν διοίκηση επιχειρήσεων ΤΕΙ είναι 1,68. Η διαφορά τους λοιπόν με την οικιακή οικονομία είναι 9,4% και 8,8% αντίστοιχα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.2 Μέσος αριθμός παιδιών των γυναικών (1955-59) που εργάζονται ως καθηγήτριες δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης*

Παιδιά	Οικιακή Οικονομία	Διοίκηση Επιχειρήσεων ΤΕΙ	Φιλολογία	Ψυχολογία
1	0,92	0,87	0,84	0,85
2	0,75	0,69	0,67	0,62
3	0,14	0,12	0,11	0,15
4	0,01		0,03	0,02
5			0,01	
6			0	
Σύνολο	1,82	1,67	1,66	1,64

*Πηγή: Αναλυτικοί πίνακες παραρτήματος Πίνακας 4.14, Πίνακας 4.15, Πίνακας 4.16 και Πίνακας 4.17 σελ.66-68.

Γυναίκες που εργάζονται ως δασκάλες και έχουν τελειώσει το τμήμα της φιλολογίας έχουν μέσο αριθμό παιδιών 1,52 και αυτών που έχουν τελειώσει το τμήμα της ψυχολογίας είναι 1,61. Παρατηρούμε μια μικρή διαφορά της τάξεως 0,1 μεταξύ τους.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.3 Μέσος αριθμός παιδιών των γυναικών (1955-59) που εργάζονται ως δασκάλες*

Παιδιά	Φιλολογία	Ψυχολογία
1	0,83	0,8
2	0,72	0,59
3	0,06	0,11
4		0,02
Σύνολο	1,61	1,52

*Πηγή: Αναλυτικοί πίνακες παραρτήματος, Πίνακας 4.18 και Πίνακας 4.19 σελ. 68.

Οι απόφοιτες των σχολών οικιακής οικονομία και βρεφονηπιοκομίας που εργάζονται ως νηπιαγωγοί έχουν αντίστοιχα μέσο αριθμό παιδιών 2,24 και 1,82. Η διαφορά στον συγκεκριμένο κλάδο είναι ιδιαίτερα υψηλή, 22,6%. Στον παρακάτω πίνακα φαίνεται η μεγάλη διαφορά ανάμεσα στα δυο επιστημονικά πεδία.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.4 Μέσος αριθμός παιδιών των γυναικών (1955-59) που εργάζονται ως νηπιαγωγοί*

Παιδιά	Οικιακή Οικονομία	Βρεφονηπιοκομία
1	1,00	0,90
2	1,00	0,77
3	0,19	0,12
4	0,05	0,03
5		0,01
Σύνολο	2,24	1,83

*Πηγή: Αναλυτικοί πίνακες παραρτήματος, Πίνακας 4.20 και Πίνακας 4.21 σελ. 69.

Οι γυναίκες που δουλεύουν ως υπάλληλοι λογιστηρίου ή ασκούν συναφή επαγγέλματα μετά από την ανάλυση των στοιχείων μας καταλήγουμε ότι δεν υπάρχει διαφορά στο μέσο αριθμό των παιδιών που θα φέρουν στη ζωή αν έχουν τελειώσει διοίκηση επιχειρήσεων σε ΑΕΙ ή σε ΤΕΙ. Η διαφορά τους είναι ελάχιστη 1,3%.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.5 Μέσος αριθμός παιδιών των γυναικών (1955-59) που εργάζονται ως υπάλληλοι Λογιστηρίου και ασκούντες συναφή επαγγέλματα*

Παιδιά	Διοίκηση Επιχειρήσεων ΑΕΙ	Διοίκηση Επιχειρήσεων ΤΕΙ
1	0,84	0,89
2	0,58	0,55
3	0,09	0,06
4	0,01	
5		
Σύνολο	1,52	1,50

*Πηγή: Αναλυτικοί πίνακες παραρτήματος, Πίνακας 4.22 και Πίνακας 4.23 σελ.70.

Οι πτυχές που μπορούν να έχουν επιπτώσεις στη σχέση μεταξύ της εκπαιδευτικής επίτευξης και της γονιμοποίησης μέσω της σύνδεσης της εκπαίδευσης και της αγοράς εργασίας είναι ο τομέας που μια γυναίκα θα ακολουθεί για την εκπαίδευσή της. Θα ασκήσει αποφασιστική επίδραση στις μελλοντικές επιλογές της στην αγορά εργασίας της, στο πόσο εύκολο γίνεται για να εφαρμόσει την εκπαίδευσή της στη αγορά εργασίας, στο περιβάλλον εργασιακών χώρων της, στη σταθερότητα και την προστασία της απασχόλησής της, και στις εισοδηματικές προοπτικές της. Όλα αυτά τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα έχουν ιδιαίτερη σημασία για το ποσοστό της γονιμότητας της γυναίκας.

3.4 Σύγκριση επιστημονικών πεδίων με κοινό επάγγελμα

Αναλύοντας διαφορετικά επιστημονικά πεδία ανεξάρτητα από επάγγελμα και στη συνέχεια τα επιστημονικά πεδία με ένα κοινό επάγγελμα τα αποτελέσματα μας διαφοροποιούνται σημαντικά.

1.Καθηγητές δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης

Η ψυχολογία και η οικιακή οικονομία όταν εξεταστούν μόνο ως προς το είδος της εκπαίδευσης (educational field) έχουν μια συνολική διαφορά της τάξεως 29,8%. Στη γέννηση του πρώτου παιδιού παρουσιάζεται διαφορά της γονιμότητας 33,3%, ενώ για τη γέννηση του δεύτερου παιδιού 54,5%. Κατά το πλείστον λοιπόν οι γυναίκες κάνουν μέχρι δεύτερο παιδί και αυτό γίνεται ακόμη πιο έντονο όταν λάβουμε υπόψη μας και το επάγγελμα των καθηγητών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Όταν μελετηθούν σύμφωνα και με το επάγγελμα που τελικά ακολούθησαν τα ποσοστά διαφοροποιούνται. Η διαφορά είναι 11,2%, (δηλαδή μικρότερη της συνολικής 29,8%) και το ποσοστό της γέννησης του πρώτου παιδιού και του δεύτερου αυξάνει αντίστοιχα 38,9% και 70,1%.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.6 Σύγκριση τμήματος Ψυχολογίας και Οικιακής Οικονομίας στη γονιμότητα των γυναικών γενιάς 1955-59*

Παιδιά	Οικιακή Οικονομία	Ψυχολογία	Διαφορές	
1	0,88	0,75	0,14	33,0%
2	0,74	0,51	0,22	55,0%
3	0,15	0,08	0,06	15,0%
4	0,01	0,02	-0,01	-2,0%
5		0,00	0,00	-1,0%
Sum	1,77	1,36	0,41	100,0%

*Πηγή: Επεξεργασία των στοιχείων ΕΣΥΕ Απογραφής 2001.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.7 Σύγκριση επιπέδου γονιμότητας γυναικών για τις γενιές 1955-59 που έχουν σπουδάσει ψυχολογία και οικιακή οικονομία και επαγγέλλονται καθηγήτριες δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης *

Παιδιά	Οικιακή Οικονομία	Ψυχολογία	Διαφορές	
1	0,92	0,85	0,07	39,0%
2	0,75	0,62	0,13	70,0%
3	0,14	0,15	-0,01	-6,0%
4	0,01	0,02	-0,01	-3,0%
Sum	1,82	1,64	0,18	100,0%

*Πηγή: Επεξεργασία των στοιχείων ΕΣΥΕ Απογραφής 2001.

Η Φιλολογία και η Οικιακή Οικονομία όταν εξεταστούν μόνο ως προς το educational field έχουν μια συνολική διαφορά της τάξεως 10,5%. Στη γέννηση του πρώτου παιδιού παρουσιάζεται διαφορά της γονιμότητας 41,7%, ενώ για τη γέννηση του δεύτερου παιδιού 57,1%. Οι γυναίκες κάνουν μέχρι δεύτερο παιδί και αυτό γίνεται ακόμη πιο έντονο όταν λάβουμε υπόψη μας και το επάγγελμα των καθηγητών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Η συνολική διαφορά είναι 9,4% και το ποσοστό της γέννησης του πρώτου παιδιού και του δεύτερου διαφοροποιείται αντίστοιχα 54% και 48,5%. Σε αυτή την κατηγορία όταν μπει και η μεταβλητή επάγγελμα οι γυναίκες κάνουν στην πλειοψηφία τους ένα παιδί.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.8 Σύγκριση επιπέδου γονιμότητας γυναικών για τις γενιές 1955-59 που έχουν σπουδάσει φιλολογία και οικιακή οικονομία *

Παιδιά	Οικιακή Οικονομία	Φιλολογία	Διαφορές	
1	0,88	0,81	0,07	41,7%
2	0,74	0,64	0,10	57,1%
3	0,15	0,11	0,03	20,7%
4	0,01	0,03	-0,02	-12,2%
5		0,01	-0,01	-4,9%
6		0,00	0,00	-2,1%
7		0,00	0,00	-0,3%
Sum	1,77	1,60	0,17	100,0%

*Πηγή: Επεξεργασία των στοιχείων ΕΣΥΕ Απογραφής 2001.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.9 Σύγκριση επιπέδου γονιμότητας γυναικών για τις γενιές 1955-59 που έχουν σπουδάσει φιλολογία και οικιακή οικονομία και επαγγέλλονται καθηγήτριες δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης *

Παιδιά	Οικιακή Οικονομία	Φιλολογία	Διαφορές	
1	0,92	0,84	0,08	54,0%
2	0,75	0,67	0,08	48,5%
3	0,14	0,11	0,03	18,4%
4	0,01	0,03	-0,02	-12,6%
5		0,01	-0,01	-5,9%
6		0	0	-2,0%
7		0	0	-0,4%
Sum	1,82	1,66	0,16	100,0%

*Πηγή: Επεξεργασία των στοιχείων ΕΣΥΕ Απογραφής 2001.

Η διοίκηση επιχειρήσεων ΤΕΙ και η οικιακή οικονομία όταν εξεταστούν μόνο σύμφωνα με το είδος της εκπαίδευσης έχουν διαφορά 11,7% , ενώ όταν υπολογιστεί και το επάγγελμα καθηγητές δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης το ποσοστό αυξάνεται σε 8,8%. Η πλειοψηφία των γυναικών στην κατηγορία αυτή κάνουν και δεύτερο παιδί σε ποσοστό 52%. Ενώ η γέννηση πρώτου και δεύτερου παιδιού δεν διαφοροποιείται σημαντικά όταν αναλυθούν με βάση και το επάγγελμα, 37,2% για το πρώτο και 39,3% για το δεύτερο παιδί.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.10 Σύγκριση επιπέδου γονιμότητας γυναικών για τις γενιές 1955-59 που έχουν σπουδάσει διοίκηση επιχειρήσεων ΤΕΙ και οικιακή οικονομία *

Παιδιά	Οικιακή Οικονομία	Διοίκηση Επιχειρήσεων ΤΕΙ	Διαφορές	
1	0,88	0,85	0,03	16,9%
2	0,74	0,64	0,10	52,0%
3	0,15	0,08	0,06	33,1%
4	0,01	0,01	0,00	-0,9%
5		0,00	0,00	-1,3%
Sum	1,77	1,59	0,19	100,0%

*Πηγή: Επεξεργασία των στοιχείων ΕΣΥΕ Απογραφής 2001.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.11 Σύγκριση επιπέδου γονιμότητας γυναικών για τις γενιές 1955-59 που έχουν σπουδάσει διοίκηση επιχειρήσεων ΤΕΙ και οικιακή οικονομία και επαγγέλλονται καθηγήτριες δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης *

Παιδιά	Οικιακή Οικονομία	Διοίκηση Επιχειρήσεων ΤΕΙ	Διαφορές	
1	0,92	0,87	0,05	37,2%
2	0,75	0,69	0,06	39,3%
3	0,14	0,12	0,02	16,8%
4	0,01		0,01	6,8%
Sum	1,82	1,67	0,15	100,0%

*Πηγή: Επεξεργασία των στοιχείων ΕΣΥΕ Απογραφής 2001.

2. Δάσκαλοι

Η φιλολογία και η ψυχολογία όταν αναλυθούν σύμφωνα μόνο με το educational field έχουν συνολική διαφορά στη γονιμότητα 17,4%, ενώ όταν εξεταστούν με το επάγγελμα η διαφορά μειώνεται στο 6,1%. Οι γυναίκες αυτής της κατηγορίας αποκτούν πρώτο παιδί 27,3% και η πλειονότητα δεύτερο 52,6%. Όταν γίνει εξέταση σύμφωνα και με το επάγγελμα τα ποσοστά αυξάνονται άρδην. Για το πρώτο παιδί αυξάνεται 31,9% και για το δεύτερο παιδί 142,6%, δηλαδή η κατηγορία των γυναικών δασκάλων που είναι απόφοιτοι από τα τμήματα της φιλολογίας και της ψυχολογίας κάνει δύο παιδιά.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.12 Σύγκριση επιπέδου γονιμότητας γυναικών για τις γενιές 1955-59 που έχουν σπουδάσει φιλολογία και ψυχολογία *

Παιδιά	Φιλολογία	Ψυχολογία	Διαφορές	
1	0,81	0,75	0,06	27,3%
2	0,64	0,51	0,13	52,6%
3	0,11	0,08	0,03	11,5%
4	0,03	0,02	0,01	4,6%
5	0,01	0	0,01	2,4%
6	0		0	1,5%
7	0		0	0,2%
Sum	1,6	1,36	0,24	100,0%

*Πηγή: Επεξεργασία των στοιχείων ΕΣΥΕ Απογραφής 2001.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.13 Σύγκριση επιπέδου γονιμότητας γυναικών για τις γενιές 1955-59 που έχουν σπουδάσει φιλολογία και ψυχολογία και επαγγέλλονται καθηγήτριες δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης *

Παιδιά	Ψυχολογία	Φιλολογία	Διαφορές	
1	0,83	0,8	0,03	31,9%
2	0,72	0,59	0,13	142,6%
3	0,06	0,11	-0,05	-55,3%
4		0,02	-0,02	-19,1%
Sum	1,61	1,52	0,09	100,0%

*Πηγή: Επεξεργασία των στοιχείων ΕΣΥΕ Απογραφής 2001.

3. Νηπιαγωγοί

Το τμήμα της βρεφονηπιοκομίας και της οικιακής οικονομίας έχει διαφορά στη γονιμότητα μόνο όσο αφορά το educational field 1,4%, ενώ όταν λάβουμε υπόψη μας

και το επάγγελμα της νηπιαγωγού που τελικά ακολούθησαν το ποσοστό αυξάνεται 22,6%. Λαμβάνοντας υπόψη μόνο το είδος της εκπαίδευσης οι γυναίκες κάνουν ένα παιδί σε ποσοστό 126,4. Λαμβάνοντας όμως υπόψη και το επάγγελμα της νηπιαγωγού κάνουν κατά τη πλειονότητα τους δύο παιδιά (55,6%).

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.14 Σύγκριση επιπέδου γονιμότητας γυναικών για τις γενιές 1955-59 που έχουν σπουδάσει οικιακή οικονομία και βρεφονηπιοκομία *

Παιδιά	Οικιακή Οικονομία	Βρεφονηπιοκομία	Διαφορές	
1	0,88	0,85	0,03	126,4%
2	0,74	0,72	0,02	62,3%
3	0,15	0,13	0,02	64,1%
4	0,01	0,03	-0,02	-92,3%
5		0,01	-0,01	-51,9%
6		0,00	0,00	-8,7%
Sum	1,77	1,75	0,02	100,0%

*Πηγή: Επεξεργασία των στοιχείων ΕΣΥΕ Απογραφής 2001.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.15 Σύγκριση επιπέδου γονιμότητας γυναικών για τις γενιές 1955-59 που έχουν σπουδάσει οικιακή οικονομία και βρεφονηπιοκομία και επαγγέλλονται καθηγήτριες δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης *

Παιδιά	Οικιακή Οικονομία	Βρεφονηπιοκομία	Διαφορές	
1	1,00	0,90	0,10	24,5%
2	1,00	0,77	0,23	55,6%
3	0,19	0,12	0,07	17,3%
4	0,05	0,03	0,02	4,9%
5		0,01	-0,01	-2,2%
Sum	2,24	1,83	0,41	100,0%

*Πηγή: Επεξεργασία των στοιχείων ΕΣΥΕ Απογραφής 2001.

4. Υπάλληλοι Λογιστηρίου και ασκούντες συναφή επαγγέλματα

Οι απόφοιτες των τμημάτων της διοίκησης επιχειρήσεων ΑΕΙ και ΤΕΙ φέρουν στον κόσμο το πρώτο παιδί 10% και το δεύτερο 34,5%, ενώ όταν συμπεριλάβουμε και το επάγγελμα του υπάλληλου λογιστηρίου και ασκούντες συναφή επαγγέλματα τα ποσοστά αυξάνονται σε πρώτο παιδί 255,8% και σε δεύτερο 143,3%. Οι γυναίκες δηλαδή που δουλεύουν ως υπάλληλοι λογιστηρίου και ασκούντες συναφή επαγγέλματα κάνουν ένα παιδί. Η συνολική διαφορά για την γονιμότητα στα τμήματα της διοίκησης επιχειρήσεων ΑΕΙ και ΤΕΙ είναι 3,6% μόνο για το είδος της εκπαίδευσης και 1,3% για το επάγγελμα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.16 Σύγκριση επιπέδου γονιμότητας γυναικών για τις γενιές 1955-59 που έχουν σπουδάσει διοίκηση επιχειρήσεων ΑΕΙ και διοίκηση επιχειρήσεων ΤΕΙ*

Παιδιά	Διοίκηση Επιχειρήσεων ΤΕΙ	Διοίκηση Επιχειρήσεων ΑΕΙ	Διαφορές	
1	0,86	0,85	0,01	10,0%
2	0,66	0,64	0,02	34,5%
3	0,11	0,08	0,03	48,1%
4	0,02	0,01	0	7,7%
5	0	0	0	-0,3%
Sum	1,64	1,59	0,06	100,0%

*Πηγή: Επεξεργασία των στοιχείων ΕΣΥΕ Απογραφής 2001.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.17 Σύγκριση επιπέδου γονιμότητας γυναικών για τις γενιές 1955-59 που έχουν σπουδάσει διοίκηση επιχειρήσεων ΑΕΙ και διοίκηση επιχειρήσεων ΤΕΙ και επαγγέλλονται καθηγήτριες δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης *

Παιδιά	Διοίκηση Επιχειρήσεων ΑΕΙ	Διοίκηση Επιχειρήσεων ΤΕΙ	Διαφορές	
1	0,84	0,89	-0,05	-255,8%
2	0,58	0,55	0,03	143,3%
3	0,09	0,06	0,03	145,8%
4	0,01		0,01	66,7%
Sum	1,52	1,5	0,02	100,0%

*Πηγή: Επεξεργασία των στοιχείων ΕΣΥΕ Απογραφής 2001.

Η ανάλυση των πινάκων μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι όταν εξετάζουμε το επιστημονικό πεδίο, οι διαφορές στη γονιμότητα είναι υψηλότερες από όταν εξετάζουμε και την παράμετρο του επαγγέλματος. Στα τμήματα για παράδειγμα της ψυχολογίας και της οικιακής οικονομίας η διαφορά που έχουν μεταξύ τους στο ποσοστό είναι 29,8%, ενώ όταν εξεταστούν ότι τελικά εργάζονται σαν καθηγήτριες δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης το ποσοστό μειώνεται στο 11,2%. Υπάρχει διαφοροποίηση στη γονιμότητά τους όπως αναφέρεται και παραπάνω και κατά συνέπεια και στο μέσο αριθμό των παιδιών που φέρουν στη ζωή. Στη ψυχολογία ο μέσος όρος αριθμός παιδιών είναι 1,36 και στη οικιακή οικονομία 1,77 όταν εξετάζουμε μόνο τη γονιμότητα των γυναικών που έχουν ολοκληρωθεί τα συγκεκριμένα τμήματα. Ο μέσος αριθμός των παιδιών αυξάνεται για απόφοιτες ψυχολογίας σε 1,64 και οικιακής οικονομίας σε 1,82 όταν τις εξετάζουμε σαν εργαζόμενες ως καθηγήτριες δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Η διαφορά αυτή συνδέεται κατά 33,3% με τη διαφορά της γέννησης του πρώτου παιδιού και κατά 54,5% με τη διαφορά της γέννησης του δεύτερου παιδιού. Κατά το πλείστον λοιπόν οι γυναίκες κάνουν μέχρι δεύτερο παιδί και αυτό γίνεται ακόμη πιο έντονο όταν λάβουμε υπόψη

μας και το επάγγελμα των καθηγητών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Όταν μελετηθούν σύμφωνα και με το επάγγελμα που τελικά ακολούθησαν τα ποσοστά διαφοροποιούνται. Η διαφορά αυτή συνδέεται κατά 38,9% με τη διαφορά της γέννησης του πρώτου παιδιού και κατά 70,1% με τη διαφορά της γέννησης του δεύτερου παιδιού. Το επάγγελμα λοιπόν μειώνει τις διαφορές στη γονιμότητα σε σχέση με το επιστημονικό πεδίο.

Οι απόφοιτες των σχολών Οικιακής Οικονομίας και Βρεφονηπιοκομίας που εργάζονται ως νηπιαγωγοί έχουν αντίστοιχα μέσο αριθμό παιδιών 2,24 και 1,82. Η διαφορά στον συγκεκριμένο κλάδο είναι ιδιαίτερα υψηλή, 22,6%. Το τμήμα της Βρεφονηπιοκομίας και της Οικιακής Οικονομίας έχει διαφορά στη γονιμότητα μόνο όσο αφορά το επιστημονικό πεδίο 1,4%, ενώ όταν λάβουμε υπόψη μας και το επάγγελμα της νηπιαγωγού που τελικά ακολούθησαν το ποσοστό αυξάνεται 22,6%. Η διαφορά που υπάρχει από το πρώτο παιδί υπερκαλύπτει το σύνολο. Λαμβάνοντας όμως υπόψη και το επάγγελμα της νηπιαγωγού κάνουν κατά τη πλειονότητα τους δύο παιδιά (55,6%) και ένα παιδί με ποσοστό 24,5%.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Τα πληθυσμιακά φαινόμενα ασκούν σημαντικές επιδράσεις στην εξέλιξη της ανθρώπινης κοινωνίας. Ανάμεσα στα φαινόμενα αυτά η γονιμότητα έχει μελετηθεί ευρύτατα τόσο στις αναπτυγμένες όσο και στις αναπτυσσόμενες χώρες. Η γονιμότητα στην Ελλάδα μειώνεται τα τελευταία 50 χρόνια και από τα στοιχεία για την περίοδο 1980-82 φαίνεται ότι έχει φτάσει σε επίπεδο κατώτερο από το αναγκαίο για την αντικατάσταση του πληθυσμού.

Σχετικά με τους προσδιοριστικούς παράγοντες της γονιμότητας, οι υπάρχουσες μελέτες αναφέρουν την κοινωνικο-οικονομική ανάπτυξη της χώρας, το ποσοστό του αγροτικού ως προς το ποσοστό του πληθυσμού σε αναπαραγωγική ηλικία, το επίπεδο εκπαίδευσης, τις αμβλώσεις, τη βρεφική θνησιμότητα, τη συμμετοχή των γυναικών στο εργατικό δυναμικό, την εξωτερική και την εσωτερική μετανάστευση.

Στην παρούσα εργασία η βασική υπόθεση εργασίας είναι η διερεύνηση της σχέσης της γονιμότητας, με το επάγγελμα και το επιστημονικό πεδίο. Από την ανάλυση προέκυψε ότι σχετίζονται αρνητικά. Για την ανάλυση χρησιμοποιήθηκαν μεταβολές των μεταβλητών και απλές διασταυρώσεις πινάκων, ενώ οι υπολογισμοί έγιναν με το Στατιστικό Πακέτο για τις Κοινωνικές Επιστήμες (S.P.S.S.) και το πρόγραμμα επεξεργασίας λογιστικών φύλλων Excel.

Συνοψίζοντας τα αποτελέσματα που προέκυψαν από την Απογραφή του 2001 όσο αφορά το εκπαιδευτικό επίπεδο η χαμηλότερη γονιμότητα παρατηρείται στην απόφοιτες των ΑΕΙ. Όσο αφορά το επιστημονικό επίπεδο το χαμηλότερο ποσοστό γονιμότητας παρουσιάζεται στα τμήματα της Ψυχολογίας και της Φιλολογίας, ενώ το υψηλότερο ποσοστό στα τμήματα της Οικιακής Οικονομίας και της Μαιευτικής.

Στο επιστημονικό πεδίο προσθέτοντας τον παράγοντα επάγγελμα παρατηρούμε ότι τα ποσοστά της γονιμότητας διαφοροποιούνται. Αναλύοντας διαφορετικά επιστημονικά πεδία ανεξάρτητα από επάγγελμα και στη συνέχεια τα επιστημονικά πεδία με ένα κοινό επάγγελμα τα αποτελέσματα μας τροποποιούνται. Στα τμήματα για παράδειγμα της ψυχολογίας και της οικιακής οικονομίας η διαφορά που έχουν μεταξύ τους στο ποσοστό είναι 29,8%, ενώ όταν εξεταστούν ότι τελικά εργάζονται σαν καθηγήτριες

δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης το ποσοστό μειώνεται στο 11,2%. Υπάρχει διαφοροποίηση στη γονιμότητά τους όπως αναφέρεται και παραπάνω και κατά συνέπεια και στο μέσο αριθμό των παιδιών που φέρουν στη ζωή. Κατά το πλείστον λοιπόν οι γυναίκες κάνουν μέχρι δεύτερο παιδί και αυτό γίνεται ακόμη πιο έντονο όταν λάβουμε υπόψη μας και το επάγγελμα των καθηγητών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Όταν μελετηθούν σύμφωνα και με το επάγγελμα που τελικά ακολούθησαν τα ποσοστά διαφοροποιούνται. Η διαφορά αυτή συνδέεται κατά 38,9% με τη διαφορά της γέννησης του πρώτου παιδιού και κατά 70,1% με τη διαφορά της γέννησης του δεύτερου παιδιού. Το επάγγελμα λοιπόν μειώνει τις διαφορές στη γονιμότητα σε σχέση με το επιστημονικό πεδίο.

Στις μελέτες του αντίκτυπου της εκπαίδευσης στη γονιμότητα, η αντιπροσώπευση του εκπαιδευτικού πεδίου πρέπει να απεικονίσει πολύ περισσότερο ακριβώς το επίπεδο που επιτυγχάνεται. Η προσθήκη του εκπαιδευτικού προσανατολισμού θα μας δίνει τουλάχιστον ένα πληρεξούσιο για τα ελλοχεύοντα χαρακτηριστικά γνωρίσματα που συνδέονται με την εκπαίδευση που έχουν μια επιρροή κατά την εισαγωγή μέσα στη μητρότητα. Αναμφισβήτητα πρέπει επίσης να προσδιορίσουμε ποια ελλοχεύοντα χαρακτηριστικά γνωρίσματα συνέδεσαν με τη συμπεριφορά γονιμότητας επιρροής εκπαίδευσης, και πώς. Αυτό απαιτεί προσοχή στο πλαίσιο στο οποίο η εκπαίδευση παρέχεται και θεωρώντας έτσι τις θεσμικές πτυχές της εκπαίδευσης, δηλαδή, τη δομή και την οργάνωση της εκπαίδευσης. Επιπλέον, πρέπει να λάβουμε υπόψη ότι για πολλούς τομείς της εκπαίδευσης ο τομέας της εργασία-αγοράς στον οποίο μια γυναίκα θα εργαστεί είναι βασικά προκαθορισμένος.

Φαίνεται αυτό για μερικές ομάδες γυναικών η επιλογή της εκπαιδευτικής γραμμής μπορεί να επηρεαστεί από τις εκτιμήσεις σχετικά με την πιθανή συμβατότητα της απασχόλησης και γονιμότητας που επομένως πρέπει να περιλάβουμε τις θεσμικές πτυχές των αγορών εργασίας που απεικονίζουν τους διαφορετικούς όρους κάτω από τους οποίους οι γυναίκες με τις διαφορετικές εκπαιδεύσεις εργάζονται. Εάν κάποιος μπορεί να πάρει τα στοιχεία όσον αφορά τέτοια χαρακτηριστικά γνωρίσματα ή όχι, είναι πιθανό να έχουν τις συνέπειες για τα τεκνοποιητικά σχέδια που ο στατιστικός μπορεί να παρατηρήσει, και πρέπει να ληφθούν υπόψη όταν ερμηνεύονται τα παρατηρηθέντα σχέδια. Γενικά, από τα αποτελέσματα της μελέτης μας προτείνεται ότι

η επιλογή της εκπαίδευσης όχι μόνο αντανακλά τα ενδιαφέροντα μιας γυναίκας, τις προτιμήσεις της, τα ταλέντα της, το υπόβαθρό της, ή τις επαγγελματικές και οικονομικές φιλοδοξίες της, αλλά απεικονίζει επίσης τις εκτιμήσεις της σχετικά με τα πιθανά τεκνοποιητικά σχέδιά της, όσο ασαφή τέτοια σχέδια μπορούν να είναι τότε στη ζωή όταν λαμβάνονται οι αποφάσεις για τη γραμμή εκπαίδευσης. Κατά συνέπεια, η εκπαίδευση δεν μπορεί να αντιμετωπισθεί μόνο ως οικονομικός ή ανθρώπινος-κύριος δείκτης, αλλά ο αντίκτυπός του στη γονιμότητα πρέπει να αναλυθεί μέσα σε ένα θεσμικό πλαίσιο που εξετάζει τη σχέση μεταξύ της εκπαίδευσης, της αγοράς εργασίας, του κράτους, και της οικογένειας.

Η απόφαση των γυναικών για εργασία είναι το αποτέλεσμα μιας πολύπλοκης διαδικασίας που εξαρτάται από πολλούς παράγοντες και είναι συνδεδεμένη με τα γεγονότα του κύκλου της οικογενειακής ζωής των γυναικών. Στην Ελλάδα, όσες γυναίκες διακόπτουν την εργασία τους εξαιτίας του γάμου ή της ανατροφής των παιδιών, συνήθως δεν επανεντάσσονται ποτέ στο εργατικό δυναμικό. Η κοινωνική πολιτική επομένως θα πρέπει να κατορθώσει να διευκολύνει μια γυναίκα μέσω της εκπαίδευσης να εργάζεται και ταυτόχρονα να είναι υπεύθυνη για την ανατροφή των παιδιών της. Το υψηλό ευκαιριακό κόστος, το υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης, οι προοδευτικές αντιλήψεις των γυναικών για τους ρόλους των δύο φύλων και η φιλελεύθερη στάση του συζύγου σε σχέση με την εργασία της γυναίκας συνδέονται θετικά με την απασχόληση των γυναικών. Αντίθετα, ο αριθμός των παιδιών και το εισόδημα του νοικοκυριού επιδρούν αρνητικά στην απασχόληση της γυναίκας. Γενικά, διαπιστώθηκε ότι η απασχόληση επιδρά αρνητικά στη γονιμότητα των γυναικών, ενώ η γονιμότητα δεν επηρεάζει σημαντικά την απασχόληση.

Τελικά, οι γυναίκες διαπραγματεύονται μόνες τους τις συγκρούσεις ανάμεσα στους ανταγωνιστικούς ρόλους που αναλαμβάνουν στο πλαίσιο της οικογένειας και της εργασίας. Οι αντιφάσεις μπορεί να μην λύνονται, αλλά οι θετικές και αρνητικές πλευρές αυτής της κατάστασης λειτουργούν συμπληρωματικά για τη γυναίκα, κάνοντας τη ζωή της πιο ενδιαφέρουσα και βέβαια πιο κουραστική.

ΠΗΓΕΣ-ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΠΗΓΕΣ

Α΄ Περιοδικά

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, *Η θέση της γυναίκας στην Ευρώπη*, Μάιος 1984.

ΙΝΕ ΓΣΕΕ_ΑΔΕΔΥ, *Η ανασφάλεια των νέων στην Ελλάδα*, Αθήνα, Τεύχος 22-23, Αθήνα 2002.

ΙΝΕ ΓΣΕΕ_ΑΔΕΔΥ, *Οι γονικές άδειες στην Ευρωπαϊκή ένωση*, Γιώργος Κόλλιας, Τεύχος 29, Αθήνα 2008.

ΙΝΕ ΓΣΕΕ_ΑΔΕΔΥ, *Οι γονικές άδειες στην ευρωπαϊκή ένωση*, τεύχος 29, Ιούλιος του 2008.

Β΄ Ηλεκτρονικές διευθύνσεις

Ε.Σ.Υ.Ε, Απογραφή 2001, www.statistics.gr.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αθανασιάδου Χριστίνα, Πετροπούλου Στεφανία, Μιμίκου Γεωργία, *Οι συνθήκες της γυναικείας απασχόλησης στην Ελλάδα 1980-2000*, Κέντρο Ερευνών για θέματα Ισότητας (Κ.Ε.Θ.Ι.), Αθήνα 2001.

Χ. Μπάγκαβος- Α. Μωυσίδης, *Το νέο δημογραφικό τοπίο του 21^{ου} αιώνα*, ΚΕΚΜΟΚΟΠ, Αθήνα 2004.

Σιάμπος και Βαλαώρας, *Δημογραφική εξέλιξις της νεωτέρας Ελλάδος 1821-1985*, Αθήνα 1971.

Χάρις Συμεωνίδου, *Απασχόληση και γονιμότητα των γυναικών στην περιοχή της πρωτεύουσας*, Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, Αθήνα 1990.

Χάρις Συμεωνίδου, *Κοινωνικο-οικονομικοί προσδιοριστικοί παράγοντες της γονιμότητας στην Ελλάδα*, τόμος Α΄, ανάλυση για την περιοχή της πρωτεύουσας, ΕΚΚΕ, Αθήνα 1992.

Χάρης Συμεωνίδου, *Οικογένεια και Γονιμότητα στην Ελλάδα. Ανάλυση κατά Γενεές*, Αθήνα: Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, (2006).

Becker, Gary S. (1960). *An economic analysis of fertility*, Princeton University Press, Princeton.

Becker, Gary S. (1981). *A treatise on the family*. Harvard University Press, Cambridge, Mass.

Oppenheimer, Valerie Kincade (1994), *Women's rising employment and future of the family in industrial societies*. Population and development review 20.

Jan M. Hoem, Gerda Neyer, Gunnar Andersson, Education and childlessness, *The relationship between educational field, educational level and childlessness among Swedish women born in 1955-59*, Rostock 2006.

Rexroat, C. (1985). *Women's work expectations and labor- market experience in early and middle family life-cycle stages*, Journal of Marriage and the Family.

Samuel H. Preston, Patrick Heuveline and Michel Guillot, Demography, *Measuring and modeling population processes*, Blackwell publishing.

Rexroat, C. (1985). *Women's work expectations and labor- market experience in early and middle family life-cycle stages*, Journal of Marriage and the Family.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

Πίνακας 4.1 Γυναίκες γενιάς 1955-59 σύμφωνα με το επιστημονικό τους πεδίο*

Επιστημονικό πεδίο	Γυναίκες
ΟΙΚΙΑΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ	219
ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ	370
ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ	2284
ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΑΕΙ	2146
ΒΡΕΦΟΝΗΠΙΟΚΟΜΙΑ	475
ΜΑΙΕΥΤΙΚΗ	597
ΙΑΤΡΙΚΩΝ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ	398
ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΤΕΙ	928
SUM	7417

*Πηγή: Επεξεργασία των στοιχείων ΕΣΥΕ Απογραφής 2001.

Πίνακας 4.2 Μέσος αριθμός παιδιών και το επιστημονικό πεδίο*

ΟΙΚΙΑΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ	1,67
ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ	1,23
ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ	1,30
ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΑΕΙ	1,47
ΒΡΕΦΟΝΗΠΙΟΚΟΜΙΑ	1,72
ΜΑΙΕΥΤΙΚΗ	1,49
ΙΑΤΡΙΚΩΝ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ	1,47
ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΤΕΙ	1,60
SUM	11,94

*Πηγή: Επεξεργασία των στοιχείων ΕΣΥΕ Απογραφής 2001.

Πίνακας 4.3 Οι απόλυτοι αριθμοί των γυναικών γενεών 1955-1959 με επίπεδο εκπαίδευσης ΑΕΙ στα τμήματα οικιακής οικονομίας, ψυχολογίας, φιλολογίας και διοίκησης επιχειρήσεων ΑΕΙ*

	Παιδιά								Σύνολο
	0	1,0	2,0	3,0	4,0	5,0	6,0	7,0	
ΑΕΙ	874	964	2682	399	75	17	7	1	5019
Σύνολο	874	964	2682	399	75	17	7	1	5019

*Πηγή: Επεξεργασία των στοιχείων ΕΣΥΕ Απογραφής 2001.

Πίνακας 4.4 Οι απόλυτοι αριθμοί των γυναικών γενεών 1955-1959 με επίπεδο εκπαίδευσης ΤΕΙ στα τμήματα βρεφονηπιοκομίας, μαιευτικής, ιατρικών επαγγελμάτων και διοίκησης επιχειρήσεων ΤΕΙ*

	Παιδιά								Σύνολο
	0	1,0	2,0	3,0	4,0	5,0	6,0	8,0	
ΤΕΙ	341	404	1348	253	40	10	1	1	2398
Σύνολο	341	404	1348	253	40	10	1	1	2398

*Πηγή: Επεξεργασία των στοιχείων ΕΣΥΕ Απογραφής 2001.

Πίνακας 4.5 Ποσοστό γυναικών γενεών 1955-59 χωρίς παιδιά σύμφωνα με το επιστημονικό πεδίο που έχουν σπουδάσει*

ΟΙΚΙΑΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ	11,9
ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ	25,4
ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ	18,9
ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΑΕΙ	15,0
ΒΡΕΦΟΝΗΠΙΟΚΟΜΙΑ	14,9
ΜΑΙΕΥΤΙΚΗ	12,6
ΙΑΤΡΙΚΩΝ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ	15,3
ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΤΕΙ	14,4

*Πηγή: Επεξεργασία των στοιχείων ΕΣΥΕ Απογραφής 2001.

Πίνακας 4.6 Μέσος αριθμός παιδιών για τις γυναίκες των γενεών 1955-59 του τμήματος οικιακής οικονομίας*

Parity i	W_i	P_i	B_i	$PPR_{(i,i+1)}$	$PPR_{(0,i)}$
0	26	219		0,88	
1	32	193	193	0,83	0,88
2	129	161	161	0,20	0,74
3	30	32	32	0,06	0,15
4	2	2	2	0,00	0,01
Sum	219		388		1,77

*Πηγή: Επεξεργασία των στοιχείων ΕΣΥΕ Απογραφής 2001.

Πίνακας 4.7 Μέσος αριθμός παιδιών για τις γυναίκες των γενεών 1955-59 του τμήματος ψυχολογίας*

Parity_i	W_i	P_i	B_i	PPR_(i,i+1)	PPR_(0,i)
0	94	370		0,75	
1	86	276	276	0,69	0,75
2	159	190	190	0,16	0,51
3	24	31	31	0,23	0,08
4	6	7	7	0,14	0,02
5	1	1	1	0,00	0,00
Sum	370		505		1,36

*Πηγή: Επεξεργασία των στοιχείων ΕΣΥΕ Απογραφής 2001.

Πίνακας 4.8 Μέσος αριθμός παιδιών για τις γυναίκες των γενεών 1955-59 του τμήματος φιλολογίας*

Parity_i	W_i	P_i	B_i	PPR_(i,i+1)	PPR_(0,i)
0	432	2284		0,81	
1	393	1852	1852	0,79	0,81
2	1205	1459	1459	0,17	0,64
3	186	254	254	0,27	0,11
4	49	68	68	0,28	0,03
5	11	19	19	0,42	0,01
6	7	8	8	0,13	0,00
7	1	1	1	0,00	0,00
Sum	2284		3661		1,60

*Πηγή: Επεξεργασία των στοιχείων ΕΣΥΕ Απογραφής 2001.

Πίνακας 4.9 Μέσος αριθμός παιδιών για τις γυναίκες των γενεών 1955-59 του τμήματος διοίκησης επιχειρήσεων ΑΕΙ*

Parity_i	W_i	P_i	B_i	PPR_(i,i+1)	PPR_(0,i)
0	322	2146		0,85	
1	453	1824	1824	0,75	0,85
2	1189	1371	1371	0,13	0,64
3	159	182	182	0,13	0,08
4	18	23	23	0,22	0,01
5	5	5	5	0,00	0,00
Sum	2146		3405		1,59

*Πηγή: Επεξεργασία των στοιχείων ΕΣΥΕ Απογραφής 2001.

Πίνακας 4.10 Μέσος αριθμός παιδιών για τις γυναίκες των γενεών 1955-59 του τμήματος βρεφονηπιοκομίας*

Parity_i	W_i	P_i	B_i	PPR_(i,i+1)	PPR_(0,i)
0	71	475		0,85	
1	62	404	404	0,85	0,85
2	280	342	342	0,18	0,72
3	47	62	62	0,24	0,13
4	9	15	15	0,40	0,03
5	5	6	6	0,17	0,01
8	1	1	1	0,00	0,00
Sum	475		830		1,75

*Πηγή: Επεξεργασία των στοιχείων ΕΣΥΕ Απογραφής 2001.

Πίνακας 4.11 Μέσος αριθμός παιδιών για τις γυναίκες των γενεών 1955-59 του τμήματος μαιευτικής*

Parity_i	W_i	P_i	B_i	PPR_(I,I+1)	PPR_(0,i)
0	75	597		0,87	
1	83	522	522	0,84	0,87
2	347	439	439	0,21	0,74
3	73	92	92	0,21	0,15
4	15	19	19	0,21	0,03
5	3	4	4	0,25	0,01
6	1	1	1	0,00	0,00
Sum	597		1077		1,80

*Πηγή: Επεξεργασία των στοιχείων ΕΣΥΕ Απογραφής 2001.

Πίνακας 4.12 Μέσος αριθμός παιδιών για τις γυναίκες των γενεών 1955-59 του τμήματος ιατρικών επαγγελματιών*

Parity_i	W_i	P_i	B_i	PPR_(I,I+1)	PPR_(0,i)
0	61	398		0,85	
1	76	337	337	0,77	0,85
2	214	261	261	0,18	0,66
3	43	47	47	0,09	0,12
4	4	4	4	0,00	0,01
Sum	398		649		1,63

*Πηγή: Επεξεργασία των στοιχείων ΕΣΥΕ Απογραφής 2001.

Πίνακας 4.13 Μέσος αριθμός παιδιών για τις γυναίκες των γενεών 1955-59 του τμήματος διοίκησης επιχειρήσεων ΤΕΙ*

Parity_i	W_i	P_i	B_i	PPR_(i,i+1)	PPR_(0,i)
0	134	928		0,86	
1	183	794	794	0,77	0,86
2	507	611	611	0,17	0,66
3	90	104	104	0,13	0,11
4	12	14	14	0,14	0,02
5	2	2	2	0,00	0,00
Sum	928		1525		1,64

*Πηγή: Επεξεργασία των στοιχείων ΕΣΥΕ Απογραφής 2001.

Πίνακας 4.14 Γυναίκες που έχουν τελειώσει το τμήμα της ψυχολογίας και εργάζονται ως καθηγήτριες δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης*

Parity_i	W_i	P_i	B_i	PPR_(i,i+1)	PPR_(0,i)
0	10	66		0,85	
1	15	56	56	0,73	0,85
2	31	41	41	0,24	0,62
3	9	10	10	0,10	0,15
4	1	1	1		0,02
Sum	66		108		1,64

*Πηγή: Επεξεργασία των στοιχείων ΕΣΥΕ Απογραφής 2001.

Πίνακας 4.15 Γυναίκες που έχουν τελειώσει το τμήμα της οικιακής οικονομίας και εργάζονται ως καθηγήτριες δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης*

Parity _i	W _i	P _i	B _i	PPR _(i,i+1)	PPR _(0,i)
0	8	100		0,92	
1	17	92	92	0,82	0,92
2	61	75	75	0,19	0,75
3	13	14	14	0,07	0,14
4	1	1	1		0,01
Sum	100		182		1,82

*Πηγή: Επεξεργασία των στοιχείων ΕΣΥΕ Απογραφής 2001.

Πίνακας 4.16 Γυναίκες που έχουν τελειώσει το τμήμα της φιλολογίας και εργάζονται ως καθηγήτριες δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης*

Parity _i	W _i	P _i	B _i	PPR _(i,i+1)	PPR _(0,i)
0	266	1618		0,84	
1	261	1352	1352	0,81	0,84
2	911	1091	1091	0,17	0,67
3	132	180	180	0,27	0,11
4	33	48	48	0,31	0,03
5	10	15	15	0,33	0,01
6	4	5	5	0,20	0,00
7	1	1	1	0,00	0,00
Sum	1618		2692		1,66

*Πηγή: Επεξεργασία των στοιχείων ΕΣΥΕ Απογραφής 2001.

Πίνακας 4.17 Γυναίκες που έχουν τελειώσει το τμήμα της διοίκησης επιχειρήσεων ΤΕΙ και εργάζονται ως καθηγήτριες δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης*

Parity_i	W_i	P_i	B_i	PPR_(I,I+1)	PPR_(0,i)
0	7	52		0,87	
1	9	45	45	0,80	0,87
2	30	36	36	0,17	0,69
3	6	6	6	0,00	0,12
Sum	52		87		1,67

*Πηγή: Επεξεργασία των στοιχείων ΕΣΥΕ Απογραφής 2001.

Πίνακας 4.18 Γυναίκες που έχουν τελειώσει το τμήμα της φιλολογίας και εργάζονται ως δασκάλες*

Parity_i	W_i	P_i	B_i	PPR_(I,I+1)	PPR_(0,i)
0	11	56		0,80	
1	12	45	45	0,73	0,80
2	27	33	33	0,18	0,59
3	5	6	6	0,17	0,11
4	1	1	1	0,00	0,02
Sum	56		85		1,52

*Πηγή: Επεξεργασία των στοιχείων ΕΣΥΕ Απογραφής 2001.

Πίνακας 4.19 Γυναίκες που έχουν τελειώσει το τμήμα της ψυχολογίας και εργάζονται ως δασκάλες*

Parity_i	W_i	P_i	B_i	PPR_(I,I+1)	PPR_(0,i)
0	3	18		0,83	
1	2	15	15	0,87	0,83
2	12	13	13	0,08	0,72
4	1	1	1	0,00	0,06
Sum	18		29		1,61

*Πηγή: Επεξεργασία των στοιχείων ΕΣΥΕ Απογραφής 2001.

Πίνακας 4.20 Γυναίκες που έχουν τελειώσει το τμήμα της οικιακής οικονομίας και εργάζονται ως νηπιαγωγοί*

Parity_i	W_i	P_i	B_i	PPR_(1,i+1)	PPR_(0,i)
0	0	21		1,00	
1	0	21	21	1,00	1,00
2	17	21	21	0,19	1,00
3	3	4	4	0,25	0,19
4	1	1	1	0,00	0,05
Sum	21		47		2,24

*Πηγή: Επεξεργασία των στοιχείων ΕΣΥΕ Απογραφής 2001.

Πίνακας 4.21 Γυναίκες που έχουν τελειώσει το τμήμα της βρεφονηπιοκομίας και εργάζονται ως νηπιαγωγοί*

Parity_i	W_i	P_i	B_i	PPR_(1,i+1)	PPR_(0,i)
0	11	109		0,90	
1	14	98	98	0,86	0,90
2	71	84	84	0,15	0,77
3	10	13	13	0,23	0,12
4	2	3	3	0,33	0,03
5	1	1	1	0,00	0,01
Sum	109		199		1,83

*Πηγή: Επεξεργασία των στοιχείων ΕΣΥΕ Απογραφής 2001.

Πίνακας 4.22 Γυναίκες που έχουν τελειώσει το τμήμα της διοίκησης επιχειρήσεων ΑΕΙ και εργάζονται ως υπάλληλοι λογιστηρίου και ασκούντες συναφή επαγγέλματα*

Parity_i	W_i	P_i	B_i	PPR_(I,I+1)	PPR_(0,i)
0	25	154		0,84	
1	40	129	129	0,69	0,84
2	75	89	89	0,16	0,58
3	12	14	14	0,14	0,09
4	2	2	2	0,00	0,01
Sum	154		234		1,52

*Πηγή: Επεξεργασία των στοιχείων ΕΣΥΕ Απογραφής 2001.

Πίνακας 4.23 Γυναίκες που έχουν τελειώσει το τμήμα της διοίκησης επιχειρήσεων ΤΕΙ και εργάζονται ως υπάλληλοι λογιστηρίου και ασκούντες συναφή επαγγέλματα*

Parity_i	W_i	P_i	B_i	PPR_(I,I+1)	PPR_(0,i)
0	9	80		0,89	
1	27	71	71	0,62	0,89
2	39	44	44	0,11	0,55
3	5	5	5	0,00	0,06
Sum	80		120		1,50

*Πηγή: Επεξεργασία των στοιχείων ΕΣΥΕ Απογραφής 2001.

Fertility, education and women employment in Greece for the 1955-59 generations.

Stimadoraki Georgia

ABSTRACT

The main objectives of this study was to investigate the relationship between fertility, education and employment in Greece and to identify the main differences between fertility levels based on education and employment of women. In addition to identifying how they affect the fertility of women from education, education levels and employment. An important objective of this study was to investigate the fertility of women (percentage of women without children, average number of children) for the 1955-59 generations with different levels of education, a different type of education (educational field), and level of education in their profession. In this study the statistical data used is from the 2001 census. Specifically, the data used by the census is the percentage of women without children for the 1955-59 generations with different kind of education and different levels of education. Also, reference was made in kind and level of education and occupation. To find used fertility the average number of children. The data will be processed with the statistical package SPSS.

The fertility of women studied further with the help of genealogy fertility. Fertility was studied according to the type of training received by each woman and the occupation that followed. With genealogy fertility can study and how many children gave birth to each woman.

The number of children appears to be negatively associated with employment. Even the design of future employment for women seems to have a negative effect on fertility. The low fertility observed in women with higher education to spouses in low income level and high-income ratio. Therefore, education can not be viewed only as economic or human-main, but its impact on fertility should be examined within an institutional framework that examines the relationship between education, labor market, state, and family .

Keywords: education, fertility, occupation, fertility, genealogy, women, children, generation.